JAKOB PÄRN.

OMA TUBA, OMA LUBA

Redigeerinud
ja vene- ning saksakeelse sõnastikuga varustanud
B. Pravdin
T. Ülik. vene keele lektor

K./Ü. „LOODUS“ TARTUS, 1926.

K./Ü. „Looduse“ korrektor M. Bekker.

M. LAAKMANN, TARTUS

Oma tuba, oma luba.

1.

Mis on minu elu? Tühi töö ja vaimu närimine, muud mitte midagi! — Ela ja talla, liigu ja lase ennast vaevata hommikust õhtuni, ja kelm ja koer, laisk ja päevavaras oled sa veel pealekauba. Head kõhutäit süüagi ei saa sina kõige oma vaeva eest, ja riided — need on enam narukaupmehe kotitäide kui minu ihukate. Maja on minul ka kui hea sealaut, ja seegi võib homme juba teise pärandus olla. Hea meelega muudaksin ma tema inimese elumajaks ümber, lupjaksin seinad, teeksin suitsutoru peale, laudpõranda alla, suured aknad ette, head uksed seinte sisse, tubli ahju soenduseks; aga siis oleksin mina viimast aastat tema peremees. Igaüks teda siis himustaks, igaüks oma poole kisuks ja suurema rendiga ära neelaks.

Seeneta ja suitse aga vanaviisi edasi, siis ei tule sind ükski nuusutama!

Mu isa oli tubli puusepp; anna, Taevataat, tema kehale rahulist hingamist kalmukünkas ja ülenda tema suremata hinge! Tema oleks võinud ühe aastaga maja teiseks muuta, aga kui mina te-

---

3./4. vaimu närimine — hinge piinamine; 6. päevavaras — see, kes tööst end kõrvale hoiab; pealekauba — peale selle; 7. head kõhutäit süüagi ei saa — ei saa korralikult süüa; 8./9. narukaupmehe kotitäide — räbalakaupmehe kaup; 20. Taevataat — Jumal; 21. kalmukünkas — hauas.

male seda nõu andsin, ütles tema: „Poeg, ole kaval kui madu ja tasane kui tuikene ja jäta kirves ennemini roostetama, kui et sina teda maja juures liigutaksid; sellest ei sünni meile muud kui häda!“ Ja temale jääb õigus. Meie maja ei ole mitte meie omandus, vaid võõra, ja võõral on küll ehk hea meel, et meie teda ilusaks ja nägusaks ehitame, aga siis ka seda suurem õigus enampakkujale ära anda. Linnu kombel lendajad oleme meie, vaesed eesti rendiperemehed: see aasta siin, kes teab, kus tuleval aastal.

See maa ei ole enam meie maa, need majad ei ole mitte enam meie majad, nemad on nüüd võõra, meie peale tungiva rahva majad ja maad, ja seda õigusega: nemad on meid sõjas ära võitnud, meid orjaks teinud, ja nüüd peame seda kandma, mis nemad peale panevad. Urise ja nurise, süda, kui palju sa tahad, aga kel võit, sel võimus. See on terve tõsi, ja iga külalaps tunneb seda olekut maast madalast. Neis raudahelais ohkas meie rahvas sajad aastad, aga viimaks ometi katkes raudahel, ja päike viskas kiired armulikult pimedusse. Eestlane lunastas rahaga oma maa lapikese viisil vangist ja ehitas pesakese peale, mida ta oma toaks, oma maaks võis nimetada.

Iga aastaga paraneb meie põlv, aga väga pikkamisi. Veel lähevad aastasajad ajasängi puhkama, kuni eesti lapsed võivad ütelda: „Nüüd künname jälle oma väljade peal ja elame oma majades!“ Need põllud ümber selle maja on kõiki meie rahva

---

6./7. võõral on küll ehk hea meel — võõras näeks seda hea meelega; 19. terve tõsi — täiesti tõsi; 19./20. seda olekut maast madalast — seda olukorda juba lapsena; 23. lapikese viisil — osa viisi; 26. meie põlv — meie elu; 27. lähevad aastasajad ajasängi puhkama — mööduvad aastasajad.

häid ja kurje päevi näinud. Kui sinul, emalik maapind, oleks suu, küll sina võiksid seletada ja kõnelda, mil ajal vesi sind veel kattis ja omaks nimetas, mil ajal hirmsad konnad ja sisalikud su peal roomasid, mil ajal ehk mammut su küüra tallas, ja mil ajal esimene eestlane su selga lõhestas ja su haavadesse esimese peotäie vilja raputas, mil ajal Kalevi kangem poeg sõjavankrit vägevate tegudega veeretas, ja Vanemuine temast laululõnga kuldseks kangaks kudus, ja eesti piigad ja noormehed õhtutel tema suust lugusid õppisid ja Taara auks kõõrutasid. Sa, maapind, võiksid ka kuulutada, kui palju verd sa vastu tahtmist pidid oma sisse imema, mis orjapiits rahvast välja pigistas, aga sa magad rahuga. Maga aga rahuga ja toida meid veel, kuni sa jälle rõõmsaid päevi näha saad; sest — „tulevased päevad sull' toovad rõõmustust!"

Siis saab Vanemuine lustil su turjal tantsima ja nagu vanasti kenamaid lugusid luuletama, Lämmeküne laanes kargama ja Vibuane metsas ja võsas pidustama, Vanaisa aga valguseriigist vanikuid õnnistades maha külvama. Siis seisad sa, maapind, pruudiehtes ja kosutad inimeselapsi kange mõduga, kes vahtu vastu taevast viskavad Vanaisa auks.

Siis saavad veel mu kondid kalmukünkas kargama ja eesti põlve õndsaks kiitma: Koit kaisutab

---

5./6. su küüra tallas — käis su pinnal; 6. su selga lõhestas — maad kündis; 9. Vanemuine — eesti laulujumal; 9./10. temast laululõnga kuldseks kangaks kudus — ülistas lauldes tema vägitegusid; 10. piigad — neiud; 11. Taara (Uku) — muinaseestlaste ülijumal; 12. kõõrutasid — laulsid; 18. lustil — rõõmuga; su turjal — su pinnal; 19./20. Lämmeküne — pooljumal; 20. Vibuane — pooljumal, osav vibukütt; 21. Vanaisa — Taara; 22. maha külvama — maha pilduma; 24. vahtu — mõduvahtu; 26./27. kargama — rõõmu pärast hüppama; 27. Koit — Vanaisa sulane, noormees, päevavalguse sümbol.

Hämarikku ja mõlemad hüüavad: „Õndsad need, kes on puhtad südamest, sest nende päralt on riik pilvede all ja nende peal.“ Aga nüüd tööle, luuletusel on oma aeg ja tööl oma aeg, ja aegamööda asjad käivad.

Lahvardi Kristjan sügas kuklatagust, sülitas korda kolm ja tõttas oma koplisse, kus ta kirve kätte tõmbas ja haokubusid köitma hakkas. Kevadine päike viskas soojasti kiiri tema selja peale, tuuleõhk oli vaikne; varssi jooksis higi mööda Kristjani palgeid; ta pühkis otsa eest märga ja ütles: „Oma palge higi sees pead sa leiba sööma, ja töö on kõigi kurjade mõtete ots.“

Ta viskas kuue kampsuni pealt maha, ja kubu sündis koo kõrva. Arvata sada vihku oli valmis, seal astus kärmete sammudega metsavaht Kristjani poole, ilma teretamata; kui mõni mõisnik ehk uhke kirikisand käratses ta juba eemalt:

„Kristjan, mis sina nüüd hullad; sa tead, et mõisa poolt puuraiumine talupoegade radades ära on keelatud.“

„Tere ka, metsaisand, jätke käratsemine maha, minu kontrahis seisab, et mina oma põllu ja heinamaa hagudest pean puhastama, ja seda mina ka ausasti täidan.“

„See ei ole tõsi; anna kirves siia, ja reede tuled kohtusse.“

„Jäta tülitsemine maha, metsaisand, kirvest

---

1. Hämarik (Eha) — õhtupuna kujutav neiu; 7. koppel — karjamaa, ümbritsetud aiaga; 8. kätte tõmbas — võttis; 9. viskas soojasti kiiri — heitis sooje kiiri; 10. tuuleõhk oli vaikne — ei olnud tuult; 13. töö on kurjade mõtete ots — töö hävitab kõik kurjad mõtted; 14. kampsun — lõngast koetud särk; 15. koo kõrva — koo kõrvale; arvata sada — umbes sada; 16. kärmete sammudega — rutuliste sammudega; 19. hullad — rumalust teed; 20. mõisa poolt — mõisniku poolt; radades — piirides.

mina ära ei anna, vaid pruugin teda veel võsade kaotamiseks."

Kristjan haaras pajupuhma peast kinni, ja mõne löögiga oli selle elurammu kaotatud.

„Kui aulikul metsaisandal metsas aeg igavaks läheb ja saapaid muidu tahab kulutada, siis sõitke kahel ratsul mõisa ja kaevake minu peale," lisas ta naerul juurde.

„Anna kirves siia, talupoja-lurjus!" kisendas metsavaht. „Ehk muidu võtan selle vägisi."

„Mina näen, et tõsi taga on, siis ütlen ka mina suutäie tõtt: tee, et sina minu koplist välja saad, ehk muidu viskan sinu kui takukoonla üle aia; mõisahärra sõitis veel kahe päeva eest ratsa siit läbi ja andis mulle luba, õieti käskis mind oma kopli hagudest puhtaks laastata ja harvad suuremad puud kasvama jätta. Kas kuuled nüüd?"

„Ära ole nii ninakas, noormees! Tead, et tuleval kevadel kontrahi-aeg täis on ja siis uue mõisast pead vastu võtma või oma teed minema. Mina olen vana metsavaht, olen sinu isaga mõnda noota vedanud, küllap ka sinuga varssi valmis saan."

„Ütle parem: olen sinu isa kaks korda mõisas veriseks peksta lasknud, aga need ilmsüüta hoobid äratavad sind igal ööl unest, ja kui sina kord hauda kukud, kisendavad nad sulle surmalaulu veel järele."

Metsavaht pöördus ümber ja sammus minema; tee peal põrutas ta rusikaga mööda püssipära ja

---

3. peast — ladvast; 4. elurammu — elujõud; 6. muidu — põhjuseta; 6./7. sõitke kahel ratsul — minge jalgsi; 9. talupoja-lurjus — häbemata talupoeg; 11. tõsi taga on — asi tõsine on; 12./13. tee, et sina minu koplist välja saad — lahku (kasi) minu koplist; 18. ninakas — upsakas; 19. aeg täis on — aeg lõpeb; 21./22. mõnda noota vedanud — oli tegemist; 24./25. ilmsüüta hoobid — ülekohtune peksmine; 26. hauda kukud — sured.

ütles: „Oh sa viimane narukael! Näe, kui uhke ja ninakas; küll mina su nina otsast tüki maha oskan raiuda. Just kui oma isa suust maha kukkunud, kes mind ilmaaegseks leivaraiskajaks ja Jumala päevavargaks pidas. Oot, oot, Kristjan, ühe aasta sees oled sa härra meelest esimene kelm ja metsavaras, ja siis jäta Lahvardi talu jumalaga ja kerja, kui tahad. Tema nolk julgeb oma isa veel minule ette heita, kellele ma kaks korda tugevasti aitasin kupusarved pehme koha peale tõmmata. Noh, ta oli nad täiesti ära teeninud, ja minu süda ei valuta sugugi selle üle, ehk küll terve vald seda ülekohtuks arvas. Tema pojale tahaksin mina aga aadriarstiks olla, temal näitab liiga must veri sarve all pakitavat."

Metsavaht Tõmm sammus heinamaal edasi, Kristjan aga istus künka otsas, käed ristis, ja ohkas: „Vana isanülgija olen täna väga ära pahandanud, temal on libe keel ja ussi meel; kes teab, mis õnnetust ta minu peale saadab? Tulgu, mis tuleb, ja saagu, mis saab, mina olen poissmees ja võin kohta ja tööd igal pool leida, aga tema tütrest Leenust on minul väga kahju. See on tuline tööinimene ja vaatab teissuguste silmadega eesti rahva peale, kui tema verejanuline isa, kes täiesti ennast mõtleb kes teab mis untsaka olevat. Küll tema nüüd mõisas oma vorstivormi laiutab ja sõnad hanerasvaga libistab. Tõsi jääb tõeks: eestlane, sa oled igaühele torkida ja sõimata; väga

2./3. nina otsast tüki maha oskan raiuda — vähendan sinu uhkust; 3./4. oma isa suust kukkunud — isa sarnane; ilmaaegseks — üleliigseks; 5. oot, — oota (ähvardusega); 5./6. ühe aasta sees — aasta jooksul; 10. aitasin kupusarved tõmmata — lasksin veriseks peksta; 14. näitab — näib; 18. isanülgija — isa piinaja; 23. tuline — kärmas, usin; 27. vorstivormi laiutab — asja suurendab, juurde valetab; 28. sõnad hanerasvaga libistab — meelitab; 29. torkida — puutuda.

kahju, et suur Jumal veel meid maapinna peal laseb roomata. Minu isal on õigus, kes ütles: „Kuri hunt ja saksa ori on mõlemad ühesugused kiskjad loomad!“ Aga mina pean hundile võru nina peale panema, siis ei saa ta hambad mind purustada.“

Kristjan viskas riided õla peale ja sammus kodu poole. Kodus tõmbas ta sugu paremad hilbud selga, tõttas otse mõisa ja palus härra jutule.

Toapoiss oli Kristjani lapsepõlve-sõber ja teadis härrale Kristjani palumist nõnda ette panna, et ta kohe vastu võeti.

Mõisahärra, pikk priske mees, keskmistes eluaastates, astus ettetuppa ja küsis käigu järele.

Kristjan vaatas lahke näoga ta otsa ja ütles: „Aulik härra, mina olen teie käsu oma kopli pärast täna täitnud ja selle hagudest puhastanud, aga metsavahi-isand Tõmm tuli sinna vahele, tahtis minu kirvest ära võtta, ja kui mina seda ei annud, lubas ta mind talust välja ajada ja kes teab mis veel teha. Tulin kohe teie palvele, mind selle kurja libeda keele eest kaitsta.“

„Soo, soo, hea küll, oli parem, et ise tulid; küll ma temale ütlen, et sind sinu kopli juures rahule jätab; mine aga nüüd rahuga koju ja puhasta seda edasi!“

„Tänan aulikku härrat!“

Ta kummardas alandlikult ja pööras sammud kodu poole.

Härra vaatas tagant järele ja urises: „Sellest mehest saab tugev talupoeg: karske kui hobune, kartmata kui lõvi, aga tasane kui lammas! Soo,

---

7. sugu paremad — veidi paremad; 7./8. hilbud — riided; 13. küsis käigu järele — küsis tuleku põhjust; 17./18. tuli sinna vahele — segas end asjasse; 20./21. tulin teie palvele — tulin teid paluma.

soo, jaa, jaa, Kristjani silmist paistab päris eestlane välja.“

Selsamal ajal jõudis ka metsavaht Tõmm oma majasse, viskas mütsi vastu põrandat, püssi nurka, kiskus karvu, tampis jalgadega ja pomises:

„Homme, homme lähen ma mõisa, ja siis, Lahvardi Kristjan, hoia püksinööbid, et neid öövaht vägisi lahti ei kisu. Leenu, Leenu! Kus sina logeled, Leenu!“

„Mis sul vaja on, armas isa?“ küsis Leenu elaja talituselt laudast joostes.

„Pane söök lauale, minu kõht on tühi. Kus Edu on?“

„Oota sugu, söök on kohe laual; ema läks Üleaia Madiselt linaharja tooma, meie tahame homme veel natuke linu sugeda.“

„Sugege aga peale, mina tahan homme ka üht luist täidetud kubu sugema hakata; siledaks ja libedaks peab tema saama ja pehmeks, et teda ümber sõrme võib mässida. Nüüd on ju talupojad hullud, ja iseäranis noored peremehed tahavad ninasse karata. Varastavad kui kaarnad, hauguvad kui koerad ja arvavad endal kes teab mis õiguse olevat.“

„Armas isa, sind on täna mõni inimene ära pahandanud, tule siia ja heida magama, ehk homme tulevad teised mõtted, ja eesti rahvas oleme meie ometi kõik,“ ütles tütar Leenu.

1./2. päris eestlane — tüübiline eestlane; 5. kiskus karvu — kiskus juukseid; 8./9. kus sina logeled — kus sina laiskled; 11. elaja talituselt — koduloomi söötmast ja jootmast; 15. linaharja — tööriista, millega linu soetakse; 17. sugege aga peale — sugege, kui tahate; 18. üht luist täidetud kubu sugema — siin: üht inimest peksma; 19./20. et teda ümber sõrme võib mässida — et ta muutuks alandlikuks, sõnakuulelikuks; 21./22. tahavad ninasse karata — on väga ninakad, uhked.

„Kasi koera saba alla oma eesti rahvaga! Mis kasu on minul eesti rahvast? Tema mind ei toida ega kata ega minule palka maksa, muidu pahandab aga veel oma uhkusega.“

„Kes on sind täna siis nõnda pahandanud, armas isa?“

„Pea suu! Seal on Lahvardi Kristjan kui päris koer, esiti veel aasta peremees, raiub puid, kust tahab, ja kui mina teda selle eest karistada tahan, lubab tema nolk mind üle aia kui koeraraibet metsa visata. Mis arvab ta enda olevat? Mis, mis — tulise päralt!“

Siin põrutas Tõmm rusikaga mööda lauda, et piimakauss ja võitaldrik kõlisesid: „Tema julgeb minule vastu panna!“

„Armas isa, hakka sööma, sul võib täiesti õigus olla, aga Kristjaniga on vist õel noota vedada, ta on tark ja kihelkonnakoolis õpetatud mees.“

„Mis, mis — sina hakkad veel tema eest seisma? Mis, mis! Sina, minu, ühe ausa metsavahi, tütar? Mitte sinu sülge ei ole ta väärt ja sina pead teda targaks? Küll reedel tema punased püksid tarkust kuulutavad. Hommepäev lähen mõisahärra juurde ja räägin tänase juhtumise ära, küll siis saame näha, kes targem on, mina või tema!“

„Armas isa, oleks vist parem, kui sina homme mitte mõisa ei läheks,“ ütles Leenu poolpaludes.

„Kasi välja!“ käratas Tõmm ja viha välkus tema silmist.

Leenu jooksis välja, jäi õues aia äärde seisma, pisarad tilkusid tal silmist ja ta ohkas: „Oh Ju-

---

8. esiti veel aasta peremees — s. o. leping mõisnikuga on tehtud ühe aasta peale; 12. tulise päralt — vandesõna; 17. on õel noota vedada — kardetav asja ajada.

mal, isa tahab Kristjani kohtu kätte anda; peaks see karikas temast veel mööda minema; mina nutaksin oma silmad peast, kui ta koguni mõisas peksta saaks."

Tõmm aga istus toas laua ääres, saatis vihaga leiba luusse ja pomises: „See on minu süü, et nüüd oma tütar narukaelte ja varaste eest seisma hakkab. Kihelkonna kooliõpetaja on neid kõiki ühevormilise õpetusega täitnud ja ka minu tütar on temalt uut õpetust saanud. Parem oleks võinud mina oma raha maha visata, kui nüüd õpetatud tütre käest niisugust hullu juttu eesti rahvast ja kes teab kellest pean kuulma. Aga mina olen veel Tõmm ja mõisa metsavaht, pargin enne tütre ja lasen siis ninakate eestlaste naha parksepa viisil parkida."

Selsamal ajal tuli metsavahi naine Edu koju. Leenu läks temale vastu ja ütles: „Armas ema, isa on toas hoopis pahane; Lahvardi Kristjan on teda täna metsas pahandanud, homme lubab ta tema peale mõisas kaevata, ja ega siis head lugu tule. Pai ema, katsu isa sugu vaigistada! Minul oleks väga kahju, kui seda noormeest ilmaaegu peksu läbi teotataks. Ta on koolis mind mitu korda aidanud, aita teda, armas ema, kimbatusest!"

„Mis meil, armas laps, on meeste riiuasjaga tegemist? Aga siiski tahan asja järele kuulata, aga sa tead, kui vähe isa minu nõuandmisest hoolib."

Leenu jooksis karjalauta, nuttis kibedasti ja ohkas: „Oh jõuaksin mina, ma päästaksin Kristjani sest kimbatusest!"

5./6. saatis leiba luusse — siin: sõi leiba; 9. ühevormilise — ühesuguse; 14. pargin jne. — on mõeldud peksmist; 19. hoopis pahane — väga pahane; 22. pai ema — armas ema; 25. kimbatusest — hädast; 26. meeste riiuasjaga — meeste tüliga.

Edu astus tuppa, nägi meest kortsus kulmul ja küsis asja järele.

Tõmm luges terve epistli Kristjani uhkusest, ninatarkusest ja ähvardas jälle peksuga.

„Jäta, vanamees, mõni nahatäis mõnele ka võlgu," ütles Edu tasaselt.

„Mis võlgu, mis, mis? Kas ka sina tema poolt seisma hakkad? Mis!"

„Ära pahanda ilmaaegu, armas mees; mõtlesin, tema on noor inimene ja saaks peksu läbi väga teotatud."

„Nõndap need naiste mõtted on. Just noortele on karistust tarvis, siis ei lähe nemad ninakaks. Talupoeg ei saa peksu läbi sugugi teotatud, vaid aga mõistlikumaks tahutud."

„Seda mina just ei usu," vastas Edu, „vaid arvan, et talupoeg peksu läbi veel pahemaks läheb ja pealegi poolhulluks, kui ta enesel arvab õiguse olevat, ja Kristjanil näib sugu õigust olevat, sest härra on vist temale luba annud oma koplit puhastada."

„Mis aru teil tütrega täna peas on?" kisendas Tõmm. „Teie tahate minu üle valitsema hakata ja mind sundida metsavarastega ühte nõusse heitma. Vist on teil mõni kosjanõu veel selle taga varjul?"

„Ära nüüd jälle vihasta, mina olen oma mõtteid aga sugu avaldanud; kas tütar sedasama mõtleb, ei tea mina."

„Siis olge mõlemad üsna vait, tehke oma tööd ja ärge segage endid minu asjadesse."

1. kortsus kulmul — vihase näoga; 3. luges terve epistli — kõneles pikalt; 4. ninatarkusest — upsakusest; 5./6. jäta mõni nahatäis mõnele ka võlgu — jäta mõnda vahest karistamata; 12. nõndap — nõnda; 15. tahutud — siin: tehtud; 24./25. ühte nõusse heitma — nõus olema; 25. kosjanõu — kosimise kavatsus.

„Tee siis, kuidas tunned õige olevat, aga ära pärast kahetse, kuidas sa seda mineval suvel kord tegid."

„Siin ei kahetse mina sugugi, noore härja teravad sarved peavad nüriks lõigatama, ja nüüd heidan puhkama."

Edu pöördus toast õue, nägi Leenut mures oma talitust talitavat ja ütles: „Ei minu sõnad mõju isa juures ühtki, ta läheb homme mõisa ja kaebab Kristjani peale, aga mina arvan: härra ei tee Kristjanile midagi, sest tema on ise Kristjanil käskinud oma hobuste koplit puhastada."

„Soo, soo, siis ei ole Kristjan ju mõisa metsast hagu ega puid raiunud?" ütles Leenu.

„Ei ole, aga isal on käsk käes ka talupoegade piiris metsa kaitsta; on nüüd Kristjanil käsk härra poolt, siis ei saa tema ühtki viga."

Leenu nägu läks lahkeks ja südames ütles tema: „Tänu Jumalale, seda mina Kristjanist kohe mõtlesin. Isa on ehk täiesti kõvera tee peal ja toob homme pika nina mõisast koju, aga see teeks teda veel õelamaks Kristjani vastu. Saagu, mis saab, ja tulgu, mis tuleb, aga minu süda ei anna minule rahu, kui Kristjani käsi pahasti käiks."

Teisel päeval tõttas metsavaht Tõmm mõisa, juhtus härraga kokku ja kaebas oma häda: Kristjan olevat tema vastu väga ninakas olnud, lubanud teda üle aia visata, sõimanud teda verekoeraks jne. ja ei olevat oma kirvest ära annud. Pealegi olevat Kristjan juba ennemalt mõisa metsast

---

7./8. oma talitust talitavat — oma tööd tegevat; 8./9. ei minu sõnad mõju ühtki — minu sõnad ei avalda sugugi mõju; 20. on kõvera tee peal — on eksinud; 21. toob pika nina — tuleb pettunult; 28./29. verekoeraks — sõimusõna.

ilma loata mõnd käpanud, aga metsavaht teda mitte kohe kätte saanud.

„Olgu nüüd, kuidas on," ütles härra, „aga seekord olen temale luba annud, ja noored peremehed on ikka sugu ninakad, aga küll töö neid taltsaks teeb."

„Härra on väga armuline Kristjani vastu, ja kui ta kuulda saab, et minu kaebus suurt ei ole maksnud, naerab ta mind kõige rahva ees."

„Kuule, metsavaht," ütles härra, „Kristjan käis juba eile enne õhtut minu juures ja andis oma loo ise üles, ja sellest võid arvata, et tema üsna ilmsüüta on, ja ilmsüüta inimesi ei tohi meie ju mitte peksta ega vaevata, kui nad ka meie orjad on."

„See on küll tõsi, aulik härra, aga noormeeste nina peaks sugu tömbim olema, kui ta Kristjanil on."

„Jumalaga, metsavaht! Kui sa Kristjani varguse pealt kinni tabad, siis saab tema varga palga, ja veel kibedamini kui mõni vana ja päris õppimata talupoeg; sinu sõimamise eest saab tema minu käest noomida ja peab reedel kohtu ette tulema."

Tõmm kummardas alandlikult ja läks kodu poole. Tee peal aga kirus ta: „Kas nüüd pole hull aeg, talupojad jooksevad ise enne juba kaebama, kui nende peale kaevatakse, ja härra seisab nende eest! Kes viie aasta eest seda nägi! Kelle peale mina siis sugu kaebasin, sai oma kolmkümmend, et tagumine ots aga sinas, ja siis oskasid talupojad ka mind austada; aga mõisa peab ta

---

1. mõnd käpanud — mõnd võtnud; 6. taltsaks — sõnakuulelikuks; 8./9. suurt ei ole maksnud — ei mõjunud; 11./12. andis üles — teatas; 17. tömbim — siin: vähem uhke; 19. varga palga — vargale vastava karistuse; 24. kirus — vandus; 28./29. sai oma kolmkümmend — sai kolmkümmend hoopi.

ometigi tammuma, ja kes teab, mis tujul siis härra on; ehk antakse temale ometigi viisteistkümmend hoopi, ja seda oleks temale hädasti tarvis."

Nõnda oli endine aeg oma vigadega.

2.

Kevadine päike soendas maapinda ja vaatas oma lahke näoga kurja ja hea, õnnelise ja õnnetu otsa. Tema ei küsinud selle järele, mis inimeselapsed temast rääkisid, kas kiitsid või laitsid.

Lilled õitsid niidul ja noor rohi kattis maapinda kui rohelise tekiga. Linnud laulsid, ja rõõm oli kõiges looduses. Täna oli pühapäev. T. kihelkonna rahvas tõttas rongis igast küljest kiriku poole; ehk küll töö mõnd laupäeval oli väsitanud, tõmbas kirik ja tema jutlusetegija neid ometigi sinna. Ka Lahvardi Kristjan oli kirikuteel. Kaks versta kodust ühinesid Lahvardi ja Metsavahi kirikuteed. Tee ühenduse kohal istus Kristjan künka otsa ja pani piibu põlema. Korraga nägi ta Metsavahi Leenut tulevat. Ta tõusis püsti ja teretas lahkesti. Leenu võttis tervise vastu, ja mõlemad astusid kiriku poole.

„Kas ka isa ja ema täna kiriku lähevad?" küsis Kristjan.

„Ei lähe," ütles Leenu, „isa läks püssiga metsa ja ema jäi kodu hoidma."

„Kuidas muidu käsi käib?" küsis Kristjan.

„Ikka tasahiljukesi, päevast päeva," vastas Leenu.

---

1. tammuma — minema (harilikult loomade kohta); 8. otsa — peale; 13. rongis — reas; igast küljest — igalt poolt; 26. kodu hoidma — kodu valvama; 28. tasahiljukesi — vähehaaval.

„Kas isa ka minust kodus midagi rääkis?" küsis Kristjan.

„Jah, mineval nädalal oli tema sinu peale hoopis pahane. Mina ja ema palusime küll sinu peale mõisas mitte kaevata, aga tema lubas mind läbi sugeda, kui veel sõna sinu pärast räägiksin. Ta kaebas ometigi mõisas sinu peale, ja see teeb minule suurt südamevalu," ütles Leenu haleda häälega.

„Ära sellepärast, koolisõsar, muretse, küll mina selle väikese asja seletan."

„Sa seletad küll, aga kui sinu seletus midagi ei maksa, mis siis? Isa oleks tuhat kord paremini teinud, kui ta seda tühja asja mitte härra kõrvu ei oleks lobisenud. Pealegi palun mina sind, Kristjan, väga, et oma ette vaatad. Minu isa on sinu peale kord vihane ja sellepärast otsib tema igast küljest süüd sind auku lükata. Mina tahtsin sinule selle poolest kirjutada, aga see on nüüd väga hea, et sinuga kokku juhtusin. Meie olime koolis head sõbrad ja sa aitasid mind ikka hea meelega; väga kahju, et mina sind nüüd aidata ei või. Valva aga väga enda üle ja ära ärrita minu isa enam; sellest ei tõuse sinule ühtki kasu; sina elad metsa sees, ja mõne teise inimese kuritööd võidakse sinu süüks ajada; seepärast vaata ette."

Kristjan tõmbas Leenu käe omale pihku, surus seda armsasti ja ütles: „Tänan südamest nende sõnade eest; püüan neid täita, kus võin."

Mõlemad noored inimesed olid seisma jäänud, vaatasid üksteise otsa, armastusetulukene põles mõlemate silmis ja käsi seisis alles käes.

5./6. läbi sugeda — siin: peksta; 9. koolisõsar — kooliõde; 15. oma ette vaatad — ettevaatlik oled; 17. auku lükata — hukata; 18. selle poolest — sellest; 25. sinu süüks ajada — sinu süüks pidada; 26. tõmbas käe omale pihku — võttis käe oma kätte.

„Võta heaks,“ ütles Leenu, „mis just oma isast sinule olen teada annud, ja ära avalda seda teadet kellelegi, muidu saab isa teada, ja siis käib minu käsi sandisti.“

„Ole mureta, armas koolisõsar; millal Kristjan enne midagi lobises; veel üks kord tänan sind.“

Kristjani hääl värises, ja ilma et ta Leenule sõna armastusest oleks ütelnud, mõistis see küllalt, mida Kristjani süda tundis ja mõtles.

Leenu tõmbas häbelikult käe ära, ja mõlemad kõndisid kiriku poole.

„Kuidas nüüd kodus elate ja mis ema teeb?“

„Kuidas meie elame? Ikka ka tasakesi; ema on vähe haige ja jäi täna koju. Talu töö on kibe,“ vastas Kristjan.

„Kas sulaseid ja tüdrukuid olete ka saanud?“

„Jah ikka, kaks sulast ja kaks tüdrukut saime tänavu kevade; arvame nendega läbi saavat. Mina ise ka, heina ja lõikuse ajal tahame päevilisi võtta,“ vastas Kristjan.

„Eks ta ole, ka minul on kibe töö; isa ei võta enam tüdrukut ja sulane läks ära, kes teab, kas uut saame või mitte; ka isa lubab kibeda töö ajal päevilisi palgata.“

„Teie maad ei ole suured ja mõisa orjust ei ole teil kaelas, küllap saate läbi,“ ütles Kristjan; „mina ei muretseks oma tööga sugugi, aga mõisa heina- ja lõikustükid, need on eluvõtjad. Küll pakkusin raha nende eest, aga härra ei võtnud seda kuuldagi.“

---

4. sandisti — halvasti; 14. töö on kibe — töö on raske; 18. tänavu kevade — käesoleval kevadel; 19. päevilisi — päevatöölisi; 24 palgata — võtta; 25./26. mõisa orjust ei ole teil kaelas — mõisale tööd ei ole teil teha; 27. mina ei muretseks oma tööga — minu töö ei teeks mulle muret; 28. on eluvõtjad — käivad üle jõu; 29./30. ei võtnud seda kuuldagi — ei olnud sugugi nõus.

„Mis härra sinust nüüd kuulab? Mida enam ta talust välja pigistab, seda temale parem; koolmeistri sõna on väga tõsi, kes ütles: „Talupojad on täied sidrunid, kellest igaüks oma tahtmise järele sahvti välja pigistab! — Aga, Kristjan, osta talu ära, vaat', siis ei pigista sind keegi enam.“

„Väga hea nõu, armas Leenu, aga kust künkast pean raha võtma? Isa jättis veel võlgasid minule maksta; laena mulle kolmtuhat rubla, ja Lahvardi talu on tuleval kevadel minu.“

„Oleks minul olevat, kohe teeksin seda; aga usu, Kristjan, minul ei ole kolmekümmet kopikatki,“ vastas Leenu naerdes; „aga mina annan head nõu: hakka talvel kauplema, — harjukesed pidavat talvega kolmsada rubla teenima.“

„See ei lähe korda, põllumehel on ka talvel tööd küllalt, ja ma tahan ometigi katsuda põllust midagi välja kiskuda, ehk küll suur rent ja sulaste ning tüdrukute palgad pea kõik ära neelavad.“

„Kristjan, vaata, sealt tuleb inimesi meie poole! Jää jumalaga, muidu tõuseb rahva lori, seda mina ei salli, ma tõttan ette.“

„Jumal kaasa, armas Leenu, ehk juhtume jälle teine kord kogemata kokku.“

Leenu läks kärmesti edasi ja vaatas kord kaugelt veel tagasi; Kristjan aga ütles oma südames: „Leenust peab Lahvardi perenaine saama, kui Jumal aitab.“

Mis Leenu mõtles, ei tea meie jutustada; kirikus aga nähti teda kaua põlvili Jumalat paluvat, ja kui ta püsti tõusis, olid ta silmad nutust punased. Kes teab, mis ta südant täna surus. Ka

---

7./8. kust künkast — kust kohalt; 14. harjukesed — maal rändavad kaupmehed; 18. midagi välja kiskuda — saavutada sissetulekut; 21. tõuseb rahva lori — tekivad tühjad jutud.

Kristjan kuulas vagusalt jutlust, läks pärast kirikut koju, aga tee peal ei näinud ta Leenut enam, ehk ta küll ümberringi vahtis.

Neljapäeval tuli mõisa kasak Lahvardile ja andis Kristjanile käsu homme mõisa kohtusse tulla. Kui külm vesi jooksis see käsk üle Kristjani ihu, ja sajad mõtted jooksid tal läbi pealuu.

Teisel päeval läks ta mõisa. Härra pidas ise kohut, nagu seda enne talurahva kogukonnakohtu seadmist igas mõisas peeti. Mitmed mehed said täna tühjade asjade pärast peksta; viimaks kutsuti Lahvardi Kristjan ette.

Härra ütles: „Sina oled minu metsavahi vastu väga ropp olnud ja teda lubanud üle aia visata — kas on see tõsi?“

„Olen seda nalja pärast temale ütelnud,“ vastas Kristjan vagusalt.

„Niisugust nalja ei tohi sina enam oma huulte üle lubada, kas moista? Teiselt oled teda vereimejaks sõimanud, ja kirvest mitte ära annud?“

„Mitte minu vereimejaks ei ole mina teda nimetanud, vaid minu kadunud isa vereimejaks, ja kirvest ei võinud mina oma hobusekoplis temale mitte ära anda, mille peremees mina ju kontrahi järele olen.“

Viha välkus natuke härra silmist ja valju häälega ütles ta: „Suu pidama, talupoeg! Minu maa, minu mets, minu kõik! Minu ori ei tohi tore olla, kasima kodu ja õppima alandlikku meelt, ja teine kord targem metsavahi vastu olema; täna ilma peksuta jääma, aga kui veel ükskord selle-

---

4. kasak — käskjalg; Lahvardile — Lahvardi tallu; 17. vagusalt — vaikselt; 18./19. oma huulte üle lubada — rääkida; 19. kas moista — kas mõistad (nii siin kui allpool on edasi antud mõisnikkude puudulik eesti keel); 22. kadunud isa — surnud isa; 25. viha välkus — viha paistis; valju — kõva; 27. tore — siin: uhke; 28. alandlikku meelt — sõnakuulelikkust.

pärast kaebus tulema, siis saama naha peale. Kas moistma? Minema!"

„Jumalaga, aulik härra, tänan kõige hea eest!"

Lahvardi Kristjan pöördus kodu poole, aga ta süda kees sees. Koera alandust taheti tema käest täna, aga mitte inimese alandust; parem oleks ta vitsahoope kannatanud, kui nüüd igapäevast kartust metsavahi ees. Ta mõtles sinna ja tänna, kuidas kõige paremini asja talitada ja metsavahiga veel sõbraks saada.

„Kavalus võidab rumaluse, tarkust ei ole sinna juurde vaja. Mina tahan kavalusega metsavahi võita, ja sellega alustan varssi."

Kristjanile tuli mõisa opman vastu. Kristjan teretas alandlikult. Opman küsis: „Kust nüüd, Kristjanike, tuled?" — „Kuidas näete, mõisast," ütles Kristjan. — „Kuidas kohtu asjad läksid ka? Härrake oli vist üsna pahane? Ja, jaa, ta ütles minule, sinu kontrahikese pean valmis tegema ja sinule jakobipäeval ütlema, et tuleval kevadel uue saad. Muidu jääb kõik vana viisi, kuid mõned sõnnikuveo päevakesed tahab härra juurde lisada. Kui jakobipäeval oleme kontrahi läbi vaadanud, siis tead ka ja pead ka ütlema, kas tahad talu veel edasi pidada või ära anda. Jumalaga!"

See oli uus Hiiobi sõnum. Vana kontraht oli kibe küll, aga uus sidus vist kõri kinni.

„Eesti rahvas, sa oled linnu kombel lendaja ja rändaja, su põhi on sinu jalge alt kadunud!" õhkas Kristjan.

---

5. ta süda kees sees — ta oli vihane; 8./9. mõtles sinna ja tänna — mõtles nii ja teisiti; 13. alustan — algan; 14. mõisa opman — mõisa valitseja; 22. sõnnikuveo päevakesed — tööpäevad; 26. Hiiobi sõnum — halb uudis; 27. sidus kõri kinni — oli väljakannatamatu.

Kristjan jõudis sinna, kus tee Metsavahile pöördus. „Kas pean täna sinna minema või mitte? Ei, täna ei kõlba, aga ma ootan aega ja siis tahan mina oma vaenlase ta pesast üles otsida, aga enne tõmban nooda ta ümber; nõnda jah, nõnda läheb ta võrku, ja mina teen temaga, mis tahan. Kihla tahaksin vedada, et ta oma tütre keelmata minule annab ja ilmaski enam minu peale kaebama ei jookse. Aga nüüd koju ja raha teenima. Rahaga on midagi meie päevil teha. Rahaga olen mina elus, aga rahata seisaks surm suu ääres. Üksinda raha abiga võin ma ennast kõigist vaenlastest lunastada ja oma jalad oma toas ja oma maa peale toetada. Kõrts, jää sina minul tundmata, viin minul maitsmata, aga anna Jumal kätele jõudu, peale tarkust, siis läheb kõik hästi korda! Raha vedeleb igal pool ümber, mõistlik korjab selle üles, aga mõistmata lükkab ja tallab tema otsas, kisendab pealegi: „Ma olen vaene!“ ja ei oska seda üles võtta. Mu süda ei pea ta külge sugugi kinni kasvama ja minu jumalaks ei tohi mammon saada, aga minu päästjaks võib ta saada. Leenul jääb õigus, kui ta ütles: osta koht ära! Minul ei ole veel rublatki selle jaoks, aga kes südamest püüab, küll see ka saab, ja Jumal tuleb võitlejale abiks. Sõimaku mind, kes tahab, ahneks või ihnsaks, aga tänapäevast on minu ülem mure rahakorjamine. Aga misläbi võin mina raha korjata? Üksinda töö ja vähese kauplemise läbi.“

---

5. tõmban nooda ta ümber — meelitan võrku; 6./7. kihla tahaksin vedada — olen kindel; 7. keelmata — vastuvaidlemata; 8. ilmaski — kunagi; 11. seisaks surm suu ääres — ähvardaks mind surm; 18. tallab tema otsas — käib jaluli tema peal; 19./20. mu süda ei pea ta külge kinni kasvama — raha ei pea minu elu eesmärgiks saama; 21. mammon — maapealne varandus, rikkus; 24. südamest — kõigest jõust.

Kristjan tõttas koju. Esimene töö oli kõik oma maja olek läbi vaadata, kas ehk kuskilt raha ei võiks teenida. Ja vaata, ta leidis mõnd. Kartuleid oli temal enam, kui talu tarvituseks vaja läks. Ta müüs ülearuse osa ära ja sai kakskümmend viis rubla. Vilja, iseäranis otri, oli ka enam; ta müüs jälle ära ja sai kakskümmend rubla; ühe lehmamullika ka viieteistkümne rubla eest; kuuskümmend rubla oligi taskus. Kevadine rent oli makstud, seepärast pani ta viiskümmend rubla intressi kandma. „Kes kopikat ei korja, see rublat ei saa,“ ütleb vanasõna, ja seda hoidis Kristjan silmade ees. Jaanipäeva ees oli vähe tööde vahet. Kristjan vedas oma hobustega kaupmees Petersonile raudkive neli sülda, sai iga sülla veo eest kolm rubla; puhastas oma põldu ja teenis jälle kaksteistkümmend rubla. Suve töö oli raske, ta võttis päevilisi, tegi oma heina ruttu ära, nuumas mõisas viiekümne sao alla heinamaad ja tegi ära, kust ta kakskümmend viis saadu heinu omale sai, mis jälle oma kolmkümmend rubla sisse tõi. Sügisel tuli kõige suurem saamine. Linapõld oli õnnistanud, linad heas hinnas. Kristjan müüs kolm kaalu linu ära ja sai kakssada rubla. Sada viiskümmend rubla läks rendiks ja viiskümmend rubla võis ta jälle intressi peale panna. Talv tuli kätte. Leenu sõna, kauplemine annab raha, mõlkus ta meeles. Ta ostis seepi, kausse, mõned

---

2. maja olek — majapidamine; 8. lehmamullika — lehma; 11. intressi kandma — protsenti kandma; 12./13. hoidis silmade ees — pidas meeles; 13. oli vähe tööde vahet — oli lühike tööde vaheaeg; 16. puhastas oma põldu — tegi põllu viljakandvamaks; 18. tegi heina ruttu ära — heinatöö viidi pea lõpule; nuumas — rentis; 19. viiekümne sao alla — niipalju, et saaks viiskümmend saadu heinu; 22. saamine — sissetulek; 22./23. linapõld oli õnnistanud — lina oli hästi kasvanud; 24. kolm kaalu — 30 puuda; 28. mõlkus meeles — seisis meeles.

värvid ja läks räbalaid korjama, ning vaata, kahe kuuga oli tema jälle sada rubla teeninud. Ühe aastaga oli tema kaksada rubla intressi peale pannud, mis oma kümme rubla kandsid. Aga selle rahaga ei võinud veel kohta osta.

Jüripäev tuli kätte, ja mõisas ootas Kristjanit uus kontraht, see iga eesti põllumehe kõige suurem rist ja rahva kammitsaspidaja. Kirju oli ta küllalt. Raha ja päevi nõuti. Küll pakkus Kristjan raha, aga seda ei võetud kuuldagi, vaid ta pidi oma nime alla kirjutama ja kontrahi tahtmata vastu võtma, sest kuhu pidi ta hulkuma minema? Peale kontrahi allakirjutamist palus ta härraga veel paar sõna rääkida. Härra kuulis tema palvet. Kristjan küsis kohta osta ja tema hinda.

Mõisahärra oli imelahke ja ütles: „Sinu koht on viiskümmend taalrit suur. Kui sina sada rubla taalri pealt maksad, siis võid osta. Sada rubla pead käsiraha andma, ja kui kontraht ülemas kohtus kinnitatud on, siis kohe tuhat rubla välja maksma.

„Seda ei jõua mina veel mitte," ütles Kristjan, „aga kui Jumal tervist annab, siis tahan, niipea kui jõudu on, koha ära osta."

Kristjan läks koju. Kontraht oli küll kibe, aga ta tahtis Jumala peale lootes ometigi õnne temaga katsuda.

Lahvardi talust kuus versta lõuna poole seisis Kördi talu. Kördi Andres oli vanast ajast kuulus rikas peremees ja metsavahi Tõmmu kõige suurem sõber. Kördi Andresel oli üks ainuke

---

1. räbalaid — vanu, katkenud riideid; 8. kammitsaspidaja — takistus-abinõu; kirju — keeruline, raske; 16. imelahke — väga lahke; 17. taalrit — siin: maamõõt; 19. käsiraha — raha, mis ette makstakse.

poeg, kes isa surma järele kõik tema varanduse pidi pärima. Saul, nõnda oli poja nimi, oli priske lopsaka kasvuga mees, aga töö juures esimene võrkelõng. Oma suud mõistis ta küllalt küla kõrtsis laiutada, aga käed ei teinud kärbse pesagi valmis.

Saul oli üle kahekümne-aastaseks meheks kasvanud, ja isa tahtis temale naist võtma hakata. Juba ammugi oli Andres Tõmmu tütre peale silma visanud ja teda oma pojale mitmelt poolt ette maalinud. Saulist ja Leenust pidi mees ja naine saama; see seisis nii kindlasti Andrese ja Tõmmu südames, kui aamen jutluse otsas. Ja mis seisis põigiti nende ees? Mitte midagi. Andres oli oma naisega selles nõus, Tõmm omaga ka, ja noor Saul lipitses tihti Leenu ümber ja nimetas teda pruudiks. Kördi Andres oli kirikuvalla peremees, kus rent ei tõusnud ega peremeest majast välja aetud; mis siis viga? Kui Andresel ratta- või muid tarbepuid vaja oli, siis sõitis ta Tõmmule pudeli napsiga külaliseks ja pööris koormaga tagasi, see oli siis sõprade kaup; ja kui talvel metsaisandal õlepuudus juhtus olema, tegi Tõmm nõndasama, ja see oli naabrite asi.

Kolm aastat pärast Kristjani kontrahi allakirjutamist istusid ühel sügisel Andres ja Tõmm jälle viinapudeli juures ja rüüpasid aeg-ajalt märjukest. Kartuli kallis vesi päästis keelepaelad lahti, ja jutt jooksis mis soras. Andres kiitis

---

3. lopsaka kasvuga — suure, jõudsa kasvuga; 4. võrkelõng — laiskleja; 4./5. suud laiutada — sõnu teha, palju rääkida; 5. käed ei teinud kärbse pesagi valmis — tegelikult ei teinud ta midagi; 9./10. mitmelt poolt ette maalinud — kiitnud; 13. seisis põigiti — oli takistuseks; 15. lipitses Leenu ümber — meelitas Leenut; 16./17. kirikuvalla peremees — tema talu asus kirikumaal; 19. tarbepuid — tarvilikke puid; 21. sõprade kaup — sõbralik kokkulepe; 26./27. märjukest — viina; 27. kartuli kallis vesi — viin; 27./28. päästis keelepaelad lahti — viin tegi neid jutukaks; 28. mis soras — elavalt.

oma poega ja Tõmm oma tütart. Viimaks ütles Andres:

„Sel talvel saame rõõmsad pulmad. Minu poeg on kahekümneviie- ja sinu tütar kahekümneaastane; nüüd laseme nad paari minna, eks ole tõsi?"

„Ja muidugi!"

Käed löödi kokku ja pandiks kallati klaas viina peale.

Anna, Jumal, armastusesidemele kõvadust, mis isad laste asemel pununud! Kus olid aga lapsed ise? Saul istus küla kõrtsis ja luges vanapagana piiblit, ja Leenu talitas majatalitust.

„Kuule, Andres, sina võiksid oma poja minule koduväiks anda; poega minul ei ole ja minu teinepool jääks üsna ilma toeta, kui mina tütre talvel ära minna laseksin," ütles Tõmm.

„Seesama lugu on ka minul," vastas Andres; „aga kõige parem oleks, kui meie lapsed pärast laulatust aasta minul ja teise sinul oleksid."

Leenu astus tuppa, kandis üht väga kenasti tehtud kasti käe otsas ja ütles:

„Armas isa, näe, mis õnn minul täna on olnud. Üks tundmata mees andis selle kasti minule ära, ja siin seisab kiri, milles üteldakse, et ta minule kingitakse. Väga ilus töö, vaat', kui puhtasti poleeritud. Juba ammugi olen niisugust rätikasti endale himustanud ja nüüd kogemata saanud."

Andres vaatas tööd ja ütles tasakesi Tõmmule: „Vist on minu poeg selle teha lasknud."

---

5. laseme nad paari minna — laseme neil naituda; 8. käed löödi kokku — sõlmiti leping; pandiks — siin: kinnituseks; 12./13. luges vanapagana piiblit — mängis kaarte; 15. koduväiks — väimeheks, kes naise tallu jääb; 15./16. minu teinepool — minu naine; 22. käe otsas — käes; 28. himustanud — soovinud.

,,Võib olla, aga eks kirjas seisa saatja nimi üleval. Leenu, näita kiri siia!"

Tõmm võttis kirja ja luges:

Kõige austusväärilisem metsavahi õis!

Ärge pange pahaks, kui oma väikese andega Teid vähe tahan rõõmustada. Pidage töö minu mälestuseks!

Teid austaja —"

,,Veel taga õelam, ei nime ega elukohta, ei kuupäeva, ei mitte midagi. — Kes on see tundmata austaja, Leenu?"

Leenu lõi silmad maha ja ütles: ,,Ei mina tea."

,,See on Sauli tegu," ütles Andres.

,,Vii temale palju tervisi! Aga töö on väga ilus."

Andres tuikus kodu poole, ja Tõmm vaatas temale järele. Korraga nägi tema Lahvardi Kristjanit oma poole tulevat. Teda ei olnud ta enam kolmel aastal silmaga näinud ja nüüd tuleb otse majasse.

Kristjan astus tugevate sammudega tema poole, teretas aupaklikult, ajas ühest ja teisest asjast vähe juttu, tõmbas sigaripaki taskust välja ja pakkus Tõmmule. Tõmm võttis ühe, pani põlema ja ütles:

„Aga mis hea sort!"

„Käisin hiljaaegu linnas oma kontrahti kinnitamas ja raha maksmas ja ostsin siis paar pakki."

„Mis kontrahti?"

„Oma talu kontrahti; vist olete juba kuulnud, et mina Lahvardi talu ostan."

---

5. ärge pange pahaks — ärge pahandage; 9. veel taga õelam — veel hullem; 16. tuikus — läks kõikudes; 26. hiljaaegu — hiljuti.

„Tule Jumal appi, ei ole veel sugugi kuulnud; aga kust sa nii palju raha said?"

„Olen korjanud ja kokku hoidnud, tööd teinud ja vaeva näinud, kuni niikaugele sain. Tasa ei ole maja veel mitte, aga võib ehk mõne aasta pärast saada. Mõisahärra käskis mind teie juurde tulla, et tuleval reedel minu majasse tuleksite, kus ka härra ja metsahärra siis on, ja kus minule üks tükk metsa veel juurde antakse. Olge siis nõnda head tulema ja minu võõraks sugu olema. Teie olete minu naabrimees ja arvan, et minuga hästi elate. Oma esimeseks sõpruse märgiks kingin teile siin ühe kasti sigareid."

Tõmm oli maias sigarite peale nagu kits soola peale. „Tänan, tänan," hüüdis ta ja kargas tuppa. „Leenu, Leenu, Lahvardi Kristjan on oma talukoha ära ostnud! Ta on praegu õues ja kinkis minule ühe kasti sigareid. Aitäh, nüüd saab jälle head suitsu!"

Leenu jooksis toast õue, arglikult astus ta eemale; aga juba oli Kristjan teda näinud, kes temale vastu tõttas ja teda armsasti teretas.

Leenu ütles: „Armas koolivend, kuidas isa ütles, oled sina nüüd oma peremees. Jumal andku sinule head õnne oma toas oma loa järele targasti elada. Tänan ka südamest väikese kasti eest!"

Pisarad tilkusid Leenul palgeid mööda alla, ja ta süda tundis lõpmata rõõmu vaba mehe kätt oma käes hoides. Üks sõna Kristjani suust, ja Leenu oleks ta kaela kukkunud, aga Kristjan ei tahtnud seda veel teha; ta surus neitsi kätt ja ütles:

4./5. tasa ei ole maja mitte — maja võlg ei ole lõplikult kinni makstud; 8. metsahärra — mõisametsade valitseja; 10. võõraks — külaliseks; 18. aitäh — tänan; 25. oma loa järele — oma tahtmise järele.

„Võta heaks, küll varssi saame teineteist jälle näha.“ Leenu jooksis aita, aga vaatas mitu korda tee pealt tagasi. Aidas aga palus ta silmaveega Jumalat, Kristjanit ja ei kedagi muud temale meheks anda.

Tõmm tuli jälle välja ja ajas lõbusasti juttu. Viin oli kõik vaenu kaotanud ja sigari suits endised asjad tuulde keerutanud. Kristjan jättis jumalaga ja tõttas kodu poole.

Õhtul istus metsaisand Tõmm ahju ääres ja suitsetas kallist sigarit. „Oh kui hea ja magusa lõhnaga! Otsegu mesileib! Noh, Kristjan teab, kus ta rauda taob. Ma tahan temale ilusa tüki metsa soovida, sigarikast peab mõisahärra kotist välja kukkuma. Aga kust on tema nõnda lühikese ajaga raha saanud? Mina ei ole temast midagi peale väikese pahanduse kuulnud. Oleks parem olnud, et tema peale sugugi ei oleks kaevanud, nüüd saab ta ometi kõigest orjusest lahti ja on prii mees kui mina. — Saul on rikka mehe poeg ja saab sel talvel minu väimeheks; kui meie Andresega raha kokku lööme, siis ostame vist palju suurema koha, ja siis — hõissa pulmad! Kui lastele külaliseks läheme, siis seisame ka oma maa peal, ja kui Andresega vanaks jääme, eks nemad siis meile ulualust luba, ja raha saab meil niipalju ikka olema, et pudeli napsi võime kokku juua. „Edu ja Leenu, mis arvate pulmadest tuleval talvel?“

„Kes hakkab pulmi tegema?“ küsis Leenu kartlikult.

---

3. silmaveega — nuttes; 7. tuulde keerutanud — eemale kannud, unustusse matnud; 11. otsegu — niikui; mesileib — leib meega; 11./12. teab, kus ta rauda taob — teab, kuidas tal kasulik on toimida; 13. soovida — siin: soovitada; 13./14. sigarikast peab mõisahärra kotist välja kukkuma — mõisnik peab sigarikasti ära tasuma; 19. prii — vaba; 21. kokku lööme — kokku paneme; 22. hõissa — hüüdsõna; 25. ulualust — eluaset.

„Kes hakkab pulmi tegema? Kes? Mina, metsavaht Tõmm, hakkan pulmi pidama. Sina, tütar, oled kakskümmend aastat vana ja pead tanu alla saama," ütles Tõmm tõsiselt.

„Jäta sonimine teiseks korraks," vastas Edu, „täna on sinul sugu raske pea ja ei tea, mis suust välja lobised."

„Mina tean, mis mina lobisen: sel talvel saab pulmi ja veel minu majas. Leenu, katsu veimekast täis koguda!"

„Isa, jäta naljatamine teiseks korraks; minul ei ole veel ühtki peigmeest, kes laiska metsavahi tütart liigutab," ütles Leenu naerdes.

„Veel taga õelam, sina pead laisk olema, kes on seda julgenud oma huulte üle sõnada? Kuule siis, sinul on peigmees kui osi, tugev kui tamme tüvi, punane kui päike, rikas kui kuldonu ja armastab sind kui kärjemett; muidu ei oleks tema sinule täna pruudi ehtekasti kingituseks saatnud. Isaga on kaup küps, küllap poeg pea ise asja õiendama tuleb. Nüüd ehk saad juba aru, kes su tulevane pea on," sonis Tõmm.

„Armas isa, jäta naljatamine maha ja heida puhkama; sinu pea on täna sugu raske, seepärast on seal kõiksugused tuulest võetud pulmalood keerlemas," ütles tütar paludes.

„Minu pea ei ole täna sugugi segane, ja sinust saab tuleval talvel Kördi perenaine; vana Kört on minu südamesõber, ja noor Kört saab sinu meheks!"

3./4. tanu alla saama — mehele minema; 5. sonimine — jampsimine; 9./10. veimekast — kast kaasavaraga; 13. liigutab — siin: kosib; 15. sõnada — ütelda; 16. osi — pika sirge varrega taim; 20. kaup on küps — on kokku lepitud; 22. tulevane pea — tulevane mees; 25. tuulest võetud — põhjendamatud.

Siin lõi Tõmm rusikaga vastu lauda, et tuba värises, ja vahtis suuril silmil Leenu otsa.

Kahvatanult ja värisedes seisis Leenu oma isa ees, kelle sõnad tõtt kuulutasid, ja ütles tõsise häälega poolnaerul: „Armas isa, jäta täna õhtu kört kördiks ja puder pudruks: minust ei saa kördi ega pudru vormi, — need mehed mõistavad üksinda viina vormiga ümber käia, aga mitte Metsavahi Leenuga." Nende sõnadega tõttas ta kambri.

„Mis sa täna õhtu ometigi arvad?" ütles Edu pahaselt, „nüüd oled meie nõu avaldanud ja sellega pange vett tulepaja alla kallanud. Leenul näitab Saul hoopis vastu meelt olevat. Ühel päeval rääkisin sugu suud mööda Saulist ja ta ütles teda lakekoera olevat."

„Mis, mis, mis lakekoer? Missugust lakkekoera siis tema tahab? Mis, mis?"

„Jää nüüd, vanamees, rahule ja mine magama, aga oma ainsama lapse une oled sina oma lobisemisega ära peletanud."

„Läheme siis magama, aga Sauli naiseks peab Leenu saama ja meie ostame Andresega neile tubli koha."

Tõmm tuikus sängi, aga Leenu nuttis kibedasti ja ütles: „Isa tahab mind joodikule, kaardimängijale, ööhulkujale kaubelda. Oh isa, sa ei tea, mis sina täna kõnelesid; anna Jumal seda sinule andeks ja paranda su mõtlemist, — ma tahan selle vastu seista, surmani võidelda; Saul ei

---

4. kelle sõnad tõtt kuulutasid — kes rääkis tõsiselt; 6. kört — jahust supp; kört kördiks — Saul oli Kördi talust; 7. vormi — sööginõu; 11. meie nõu — meie kavatsuse; 12. tulepaja alla vett kallanud — asja rikkunud; 13. vastu meelt olevat — ei meeldivat; 14. sugu suud mööda — ettevaatlikult; 15. lakekoera — joodiku; 20. ära peletanud — ära hirmutanud; 23. tubli koha — hea talu; 26. kaubelda — müüa.

tohi minu ligi astuda, kui tema kümme kord veel ilusam ja rikkam oleks. Ma olen ta rumaluse üle tihti naernud ja nalja teinud ja minu isa arvas seda armastuseks. Tagane, Saul, ja otsi endale naine, kust tahad ja kellega sina juba mõnda ööd armastuses oled kaisutanud; mind aga jäta nägemata, minu käsi puutumata. Isa, sinu silmad on nüüd pimedad, aga ehk tuleb aeg, millal sa paremad mõtted saad. Kaitse Sina mind, armas taevane isa, õnnetuse eest!"

Ema Edu tuli tütre juurde ja leidis teda nutmast. Leenu langes ema kaela ja palus: „Armas ema, kallis ema, sa oled ju minu lihane ema ja ükskord ka noor olnud ja armastanud, kaitse mind isa ja Sauli eest!"

„Ära nüüd, tütar, nõnda meeletu ole! Isa on täna sugu peast segane ja lobiseb välja, millega aega veel küllalt on, ja Saul on ju tõesti sinu vääriline mees, ja meie näeksime hea meelega, et teist mees ja naine saaks."

„Oh ema, armas ema, ära nimeta enam Sauli nime, temale mina eladeski ei lähe, kui teie mind ka raudahelas laulatusele sunniksite."

„Ja ometigi pead sina minema, see on isa tahtmine ja minu soovimine, ja isa ning Andres ostavad teile päriskoha, siis võite elada kui linnukesed paradiisis," vastas ema tasaselt.

„Kui nemad minule terve taeva ostaksid, jään mina Sauli vastu tundmatuks, ehk teie viite mind enne pulmi pulmaehtes kalmuaeda. — Kannatage veel sugu, ja minu jagu tuleb ka, ja siis andke oma õnnistus sinna juurde."

---

1. minu ligi — minu lähedale; 13. minu lihane ema — minu oma ema; 22. eladeski — kunagi; 26. päriskoha — talu pärisomanduseks; 30. kalmuaeda — surnuaeda; 31. minu jagu tuleb — minu saatus selgub.

„Mis siis Saulil viga on?"

„Saul on päris kelm ja päevavaras, ööl nahkhiire kombel lendaja, pühapäeval päris pühajüri kutsikas," vastas Leenu. „Ema, mu süda tahab lõhkeda, kui mina Sauli peale mõtlen," ütles Leenu nuttes.

„Aga kellele tahad siis sina minna?"

„Armas ema, kannatage veel sugu, ka minu jagu tuleb ilma kutsumata majasse, ja laske mind minna ja ärge keelge mitte, ma olen temaga siis õnnelik, aga teie Sauliga igavesti õnnetu."

„Aga miks oled sa täna Sauli kasti nõnda hea meelega vastu võtnud? Sellega oled juba ühe sõrme temale kinkinud."

„Sauli käest? Ei, ema! Saul ei oska niisugust kasti neitsile kinkida, tema ehk püherdab täna kõrtsi mudas, mängib unes kaarte ja läheb siis mööda küla hulkuma, aga minu kastist ei tea tema mitte midagi. Küll kasti kinkija ka kord kasti järele tuleb ja selle kõige tema saajaga Metsavahilt ära viib. Mina ei tunne teda veel mitte, aga ta tuleb, usu seda, ema!"

„Imelik tütar, sa ei taha oma õnne otsast kinni hakata; kui aga meie kasti kinkijaga sugugi rahul ei ole ja sina otse õnnetuse sisse jooksed, mis peame siis tegema?"

„Teie olete rahul, usu, ema; iseäranis sina saad rõõmu pärast hüppama, seepärast aita mind Saulist lahti saada ja pööra isa meel teisele tuulele," vastas tütar ja musutas ema käsi.

„Kes on sinu kasti kinkija?" küsis ema.

„Teda ei tunne mina veel mitte, aga ta saab minu ja teie meele järele olema."

3./4. pühajüri kutsikas — sõimusõna; 8. ilma kutsumata — iseenesest; 22./23. õnne otsast kinni hakata — oma õnne vastu võtta; 28./29. pööra isa meel teisele tuulele — muuda isa meelt.

„Mine parem magama," ütles ema, „sina näitad sugu peast jamps olevat. Tuntud kullatüki lükkad enesest ära ja hoiad tundmata mullatükist kinni — viimati ei saa kulda ega mulda külje soenduseks."

„Kaitse mind aga, armas ema, Sauli eest, muud mina sinult ei palu."

Ka ema läks magama, aga Leenu vaevas ennast veel kaua, kuni unevaip temagi silmad kinni surus. —

Kus oli aga peigmees Saul?

Tema soris külakõrtsis kaarte ja jõi pudeli rummi oma sõpradega sinna juurde, ega mõtelnud Leenu ega Edu peale, ehk küll mõlemad ennast tema pärast vaevasid.

Kesköõl tõusis ta üles, viskas kaardid laua peale, kratsis kuklatagust ja ütles: „Täna õhtu olen viis rubla kaotanud, küll teine kord jälle tagasi võidan."

Tema tuigerdas kodu poole. Tee peal aga nõrkesid jalad ära, ja kraav kaisutas teda armsasti, kus ta hommikuni väsimust puhkas. Koju tulles sai ta isa käest küll hästi tõrelda, aga Saul ei lausunud sõnagi vastu ja tuigerdas tööle. Ema Epp palus isa, kuni see müramise maha jättis, ja lõuna ajal olid kõik jälle vanas headuses ja ühesuguses peavalus.

Veel selsamal õhtul kutsus Andres oma poja Sauli enese juurde ja ütles: „Sina pead tuleval talvel enesele naise võtma, sedaviisi ei lähe elu

---

2. peast jamps — peast segane; 4./5. külje soenduseks — abikaasaks; 12. soris kaarte — mängis kaarte; 20. tuigerdas — läks tuikudes; 21. kraav kaisutas teda — ta kukkus kraavi; 23. tõrelda — noomida; 25. müramine — siin: tülitsemine; 26. vanas headuses — endises vahekorras.

enam korda; sa hulgud ümber, jood ja sööd meie varanduse nahka ja ei hooli meie ega oma elust. Naisemehel tuleb oma hool ja mure, mis teda maailma laanest tagasi hoiab. Poissmees hulgub kui hunt mööda ilma ja ei hooli ühegi varast ega aust. Sinu tulevane naine on Metsavahi Leenu, kellele sa eile kena kasti kingituseks saatsid."

„Mina ei ole ühtki kasti Metsavahile saatnud, aga tema tütar on kena inimene ja võib minugi pärast minu naiseks saada," sonis Saul.

„See on kena, meie oleme kaubad kindlaks teinud ja enne jõulupühi läheme viisipärast kosja; aga sina pead Leenu vastu nüüd hästi libe olema ja temale mõne väikese kingituse tegema," ütles Andres.

„Küll olen, ja eks ma siis tee, aga mina ei tea, mis kinkima pean."

„Paar ilusat rätikut ja põll on esiti küllalt."

„Küll ma tahan teie tahtmist täita," ütles Saul haigutades ja astus kambrist välja, iseeneses aga mõtles tema: „Nüüd panevad mind vägisi naist võtma, aga Leenu on rammus tükk, ja muidu nopib teda mõni muu ära. Isa on jutud kokku ajanud, nüüd võin ilma kartmata ligi astuda. Aituma, kui hiir ilma vaevata kassi suhu jookseb. No eks ta rikaste juures ikka nõnda ole, ja minu isa on ju rikas mees."

4.

Lahvardi Kristjan oli nüüd enese, enese tahtmise ja oma maja vangi- ja sulasepõlvest raha

1./2. sööd varanduse nahka — raiskad varanduse ära; 3./4. maailma laanest tagasi hoiab — eemaldab maailma kurjusest; 10. sonis — siin: ütles; 11./12. kaubad kindlaks teinud — kokku leppinud; 12. viisipärast — kombe järele; 13. hästi libe — lahke, viisakas; 17. esiti — esialgu; 20. panevad mind — sunnivad mind; 21. rammus — siin: kasulik; 22. nopib — siin: võtab; jutud kokku ajanud — kokku leppinud; 23. aituma — olen tänulik; 26./27. enese tahtmise — oma iseseisvuse; 27. vangi- ja sulasepõlvest — olenevuse-seisukorrast.

abiga lunastanud. Nüüd võis ta tööle hakata; mis ta tegi, tegi ta enesele. Maarent ei tõusnud nüüd enam maa kasulikkusega, nüüd võis ta kirvest, höövlit ja lubjalabidat haljastada ja maja tõesti inimese elumajaks ümber muuta.

„Noh, kas meie majad siis inimese elumajad ei ole?" küsib mõni rendi-peremees. Siis vastan otse julgesti: Niipalju kui mina Tartu, Võru, Tallinna ja Pärnu ümberkaudsed maad läbi olen käinud ja nii mitme rendi-peremehe juures öökorterit ja leiba võtnud, õiget inimese elumaja mina veel teie juures näinud ei ole, küll aga mõne päris-peremehe juures Viljandi ümber. Sügavama järelekuulamise järele on minule üht ja sedasama laulu lauldud: „Kellele me teeme? Kellele me ehitame? Meie käed on lühikeseaja kontrahtidega kinni seotud." Ja see on tõesti tõsi, ja teil väga õigus. Meie rahva majad on enamasti veel orjade onnid ja jäävad seks niikaua, kuni terve maa raha abiga ei ole orjapõlvest lunastatud.

Mida enam eesti rahvas talu- ja mõisa kohti ära ostab, seda suuremaks kasvab tema võimus maapinna üle, ja mida enam ta oma poegi ja tütreid suuremais koolides koolitab, seda enam langevad rumaluse ahelad meie vaimu ümbert. Seepärast edasi, edasi tugevas sammus, maapinna ostmises ja koolitamises!

Lahvardi Kristjan oli kakskümmend viis aastat vana. Tugev kehajõud paistis igalt poolt välja, nägu punetas tervest verest. Temal oli õnn olnud lühikese ajaga oma maja lunastada ja nüüd võis ta tööle hakata.

---

4. haljastada — siin: tarvitusele võtta; 12./13. päris-peremehe juures — taluomaniku juures; 18. enamasti — peaasjalikult; 20. orjapõlvest — olenevusest; 24. koolitab — õppida laseb.

Oma kambri otsa lõuna poole külge rajas ta paraja õunapuu-aia, istutas veel sügisel kakskümmend õunapuud ritta sinna sisse ja palju marjapuid ning tegi varbadest aia ümber. Oma õue jagas ta nõnda, et loomad elumaja ette enam ei saanud, ja istutas mitmed vahtra- ja jalakapuud sinna ümber. Siis võttis ta kambri toa kõrval käsile. Ta tahus seinad seestpoolt vähe siledamaks, lõi nad puupuradega ära, tegi lubjaga siledaks ja viimaks valgeks. Kambrile lõi ta laudadest põranda alla ja tegi lauad nii siledaks, et neid märja lapiga kord kuus võis pesta. Kõige suuremaks vaenlaseks oli Kristjanil suits. Majal ei olnud korstnat, suits tungis igale poole ja oli silmadele ja kopsule kahjulik. Ka selle vastu leidis ta abi. Ta kiskus vana ahju maha, ostis mõisahärra käest telliskive ja tegi oma targema nõu järele pisema, aga ka kümme kord soendavama ahju sisse ja ahju kõrva väikese koha, kuhu ta kaks pada sisse müüris, kust jälle lõõrid kambri käisid, mis seda väheste puudega täiesti soendasid. Küll palus teda ema mitte nii palju uuendada, aga Kristjan vastas: „Emake, nüüd on meil oma tuba ja oma luba ja võime ka kord paremat elu alustada." Kõik suits läks suitsutoru läbi majast välja. Mardipäevaks oli töö valmis, ning vana emakene lõi iga päev käsi kokku ja ütles: „Aga mis lõbus, mis hea! Kui isa hauast täna tagasi tuleks, ei tunneks tema oma maja enam. Tema külmetas ennast tihti kasuka sees, ja nüüd oleme särgiväel ja soe veel üleliia; aga vist nüüd tood nooriku majasse. Mina

2. paraja — keskmise suurusega; 7./8. võttis kambri käsile — hakkas kambri kallal tööle; 9. lõi ära — kattis; 17. pisema — väiksema; 20. lõõrid — käigud ahjumüüri sees; 29. külmetas ennast — kannatas külma; 30. särgiväel — ilma pealisriieteta; 30./31. soe üleliia — liiga soe; 31. nooriku — noore naise.

olen vana ja ei jõua enam talu talituse eestvedaja olla; aga too, armas poeg, üks niisugune inimene, kes minuga hästi lepib, siis elame veel õnnelikku elu."

„Saab näha, mis talv toob," ütles Kristjan; „aga tööd on minul küllalt olnud ja on veelgi, sest vaata, ema, meil ei ole ühtki õiget lauda ega tooli, ei sängi ega sängikotti, need asjad tuleb muretseda, ja et mina sooja, valgete akendega kambri olen saanud, tahan veel enne jõulu ka seespidise oleku eest muretseda; sellepärast on mu isa mind puutööd tegema õpetanud, nii et mina nüüd seda oma kasuks võin tarvitada."

„Tee, poeg, kuidas tunned, aga mõtle ka selle peale, et meil veel palju võlga on; tuhat rubla ei ole nalja-asi."

„Seda ma tean, armas emakene, aga kui Jumal õnnistab, saab tema omal ajal makstud; sa tead, emakene, et mina nelja aasta eest vähesega peale hakkasin ja nüüd mõne nädala eest tuhat rubla välja maksin ja kakssada veel meil tagavaraks on. Jumala õnnistus on minu ettevõtmise juures olnud ja kõige enam on see aidanud, et minu koolmeister mind mõtlejaks inimeseks kasvatas. Nii tõesti, ema, kui minu nimi Kristjan on, tahan seda temale tegudes veel tasuda, ja kui mind kuhugi valla ametisse peaks kutsutama, et minul sõna maksude juurde on ütelda, siis tahan ka tema palga eest muretseda. Üks inimene võib palju teha, kui ta aga tahab."

„Poeg, ära aga nüüd uhkeks saa ja oma tar-

---

1. eestvedaja — juht; 3. hästi lepib — nõus on; 10./11. seespidise oleku eest — mööbli eest; 14. kuidas tunned — kuidas arvad; 26./27. kui mind peaks kutsutama — kui mina peaksin kutse saama; 28. maksude juurde — maksude kohta.

kuse peale toeta, muidu sigitad endale palju vaenlasi, kes sinule enam kurja kui head võivad teha."

„Uhkus tuleb rumalusest, aga tarkuse peale pean mina toetama, muidu valitseks ju rumalus tarkuse üle, ja iga vaenlane ei ole mitte kurjategija, vaid tihti heategija. Vaenlastega on mõnikord lõbusam elada, kui salalikkude sõpradega."

„Vaata ette, mu poeg, muud mina ei soovi."

„Muidugi, armas ema! Ettevaatamine on peaasi elus ja peapidamine tema kroon; neis asjus on minul siiamaani asi korda läinud, aga saab näha, mis tulevik toob. Sina ütlesid, et pean naise võtma. Kui mina naise võtan, siis on vaja mõtterada kahe vahel jagada ja mitu korda peab mees siis naise tahtmise järele tantsima."

„See on tõsi, aga kui sina hea naise saad, siis pole sul selle poolt suurt vaeva karta."

„Väga tõsi, armas ema, aga häid perenaisi on väga harva leida; päris harimata naist ei tahaks mina sugugi võtta ja poolharitute hulgas on palju aganaid; täitsa haritut minusugune ei saa ega kanna minu koht üleval; sa näed, ema, et minul selle poolest kõige kitsam lugu kätte tuleb. Ühe peale olen tihti mõtelnud, aga seal on vanemad tõesti vastu; ometigi õnne pean mina katsuma."

„Keda sa arvad, poeg, kas võin ka teada?"

„Sinu ees, ema, ei ole minul ühtki saladust. Metsavahi Leenut olen arvanud."

„Metsavahi Leenut? Poeg, see tüdruk on kuldaväärt, aga ta isa oli minu mehe täisvaenlane ja

---

1. sigitad — tekitad; 7. salalikkude sõpradega — siin: silmakirjalikkude sõpradega; 10. peapidamine — pea püstihoidmine, iseseisvus; 13./14. mõtterada kahe vahel jagada — arvestada kahe isiku arvamist; 15. tantsima — siin: teotsema; 21. aganaid — siin: kõlbmatuid; 21./22. ega kanna minu koht üleval — ei luba minu majanduslikud olud; 23. kõige kitsam lugu kätte tuleb — kõige raskem on; 30. täisvaenlane — tõsine vaenlane.

nülgis kaks korda tema nahka ilmsüüta kombel, Leenu on tuline tööinimene ja sinu võrt haritud, aga ma arvan, vanemad panevad kõigest jõust teile vastu, ja kus nende õnnistus puudub, läheb abielu luhta. Metsavahi Leenu vastu ei ole minul ühtki ütlemist, võid kord õnne katsuda — aga kuhu jääb Kördi Saul? Kuulsin mineval pühal kirikus, et peab juba tema mõrsja olema."

„See ei ole õige," ütles Kristjan püsti karates; „Sauli ja Leenu vahel seisab tugev müür ja see ei anna nii pea maha kiskuda, ja see on: Sauli viinahimu ja kaardimängimine ning tema rumalus."

„Võib olla, aga vanal Kördil on sugu raha, ja see on metsavahi kõige ülem armastus."

Ema ja poeg lahkusid ühest, aga Kristjanil oli tuli korraga takus.

Leenu Sauli mõrsja? See ajas une silmist ja köitis käed töö juures kammitsasse. „Kuidas saan mina Leenuga kokku? Kus võin temaga juttu puhuda? Kuidas tõmban vanemate südamed oma külge.?" Need küsimused täitsid nüüd Kristjani südant. „Pean mina Leenule kirjutama? Mina katsun kirikuteel õnne. Kahju, et mina mineval suvel seda ei teinud, kus Leenuga kaks korda koos olin, aga õnne pean mina katsuma, muidu lendab lind pesast ja minule jääb vahtimine järele."

Inimene mõtleb ja soovib, aga Jumal saadab ta teed korda. Laupäeva keskhommiku ajal tuli

---

1. ilmsüüta kombel — põhjuseta; 2. sinu võrt — niipalju kui sina; 4./5. läheb luhta — ei lähe korda; 5./6. ei ole ühtki ütlemist — ei ole midagi vastu; 11. see ei anna nii pea maha kiskuda — seda ei saa kergesti hävitada; 16. lahkusid ühest — lahkusid teineteisest; 17. oli tuli takus — tundus, et ei olnud enam aega järelemõtlemiseks; 19. köitis käed kammitsasse — takistas; 20./21. juttu puhuda — rääkida; 21./22. tõmban oma külge — võidan; 28./29. saadab teed korda — juhib saatust.

Metsavahi Leenu ise Lahvardile ja otse üksipäini. Lapsena oli ta mitu korda siin käinud, aga nüüd juba kümme aastat — mitte korda. Temal oli kangasuga vaja. Seda oli ta mitmest kohast kuulanud, aga mitte saanud, viimaks oli ta oma loaga Lahvardi perenaise käest paluma tõtanud. Vana ema võttis teda väga ausasti vastu, rääkis kõigest majatalitusest, näitas oma maja olekut ja kiitis oma poega kõigis töödes. Kristjan ise oli metsas, aga ema mõistis Leenut nõnda kaua kinni pidada, kuni ta koju tuli. Arglikult ja värisedes teretas Kristjan Leenut, ja see märkas kohe, kust poolt tuul puhus. Aegamööda näitas Kristjan kõiki oma uuendusi ja küsis, kuidas need Leenule meeldivat.

„Sa elad, koolivend, kui pool mõisamajas; eladeski ei oleks ma võinud mõtelda, et sa selle kambri nii osavasti ehitad."

„Aga las' veel mu toolid, lauad, kapid, sängid valmis saavad, siis peaksid sa mu maja nägema," ütles Kristjan.

„Kust mina seda enam näha saan! See on ehk esimene ja viimane kord minul siin majas käia."

Ema puges tuppa, Kristjan oli Leenuga üksi.

„Nüüd või ei eladeski," mõtles Kristjan, hakkas Leenu käest kinni ja ütles: „Kallis Leenu," — ta hääl värises ja käsi nõndasama — „kõike seda maja ja mis minul maa peal on, tahaksin üksinda sinuga jagada. Ma olen lapsepõlvest sind meeles kannud; mis arvad sina sinna juurde?"

Leenu seisis vagusi, aga ta värises. „Krist-

---

1. üksipäini — üksinda; 4./5. kuulanud — siin: küsinud; 5. oma loaga — oma tahtmise järele; 8. olekut — seisukorda; 17. ehitad — ümber ehitad; 23. puges — siin: läks; 28./29. sind meeles kannud — sinu peale mõtelnud; sinna juurde — selle kohta.

jan, mõtle, mis sa räägid? Sina — päris-peremees, ja mina — palja metsavahi tütar!“

Kristjan tõmbas Leenu vastu rindu, surus magusa musu ta huultele, mida Leenu vähese vastutõrkumisega teha laskis, ja ütles: „Leenu, täna ütle Jumala ees: kas tahad minule abikaasaks saada, minuga kõik jagada, mis elu ette toob? Anna vastust!“

„Jah, Kristjan,“ ütles Leenu julgesti, „ma olen sind ikka südames kandnud, aga mu isa ja sinu ema seisavad selle vastu surmani.“

„Minu ema mitte, usu seda, Leenu!“

Vana ema astus kambri, Kristjan tõmbas Leenu, kes kui küps vähk seisis, ema poole ja ütles: „Ema, siin on minu tulevane abikaasa, mu nüüdne mõrsja, kelle pärast ma ööd ja päevad olen tööd teinud ja vaeva näinud; minule on ta Jumala silma all siin lubanud minu mõrsja olla, ta kardab aga, et sina selle vastu oled.“

Vana ema võttis Leenu ümbert kinni, andis temale suud ja ütles: „Tere tulemast, mu tütar; Jumala õnnistus olgu teiega!“

Ka Leenu surus vana ema vastu rindu ja nuttis kui laps. Elades ei oleks ta mõtelnud, et ta täna mõrsjaks saab ja veel priile mehele. Ta süda tundis rõõmu ja oleks lõhki karanud, nõndasama ka Kristjanil. Kena, valge linaga kaetud laua peal seisis varssi söök ja kõik kolm istusid seal ümber, ja Jumala inglid laulsid vist: „Rahu olgu maa peal!“

„Suvistepühade ajal peame pulmad, kui Jumal aga õnnetuse eest hoiab. Senikaua tahan mina

---

2. palja — siin: vaese; 4. musu — suudluse; 5. vastutõrkumisega — vastupanemisega; 7. mis elu ette toob — mis elus ette tuleb; 15. nüüdne — praegune; 20. võttis ümbert kinni — kaisutas; 20./21. andis suud — suudles; 26. lõhki karanud — lõhkenud.

oma maja täiesti korda seada, ja siis astu minu peakrooniks siia sisse!“

„Ja mina tahan kõik teha, et ta iludus veel enam õitseb,“ ütles Leenu. „Aga kõige õelam on meil minu isa ära võita; tema tahab mind Kördi Saulile naiseks anda, keda ma silma otsas ei salli; aga katsume õnne. — Tulevane talv toob palju kannatamist ja suurt võitlemist, aga ole julge, Kristjan! Sinuga Lahvardil õnnelik või sinuta kalmukünkas magades, — see seisab kindlasti mu sees.“

Noorrahvas lubas asja pulmadeni salajas hoida, ja Leenu lahkus rõõmsas meeles.

Tee peal mõtles ta ikka: „Ma olen täna kosjas käinud ja olen mõrsjaks saanud, kes seda enne kuulnud; aga kuidas võidan ma isa?“

Koju tulles tuli isa vastu ja ütles: „Kus sina täna ometigi ümber ajad? Tahtsin juba sind otsima tulla. Kust sa kangasoa said?“

„Lahvardilt,“ vastas Leenu.

„Ega sa hull ole,“ kisendas isa, „sina käisid Lahvardil!“

„Kas see siis nii imeasi on?“ küsis tütar. „Lahvardi ema on esimene lahke inimene ja esimene kangur.“

„Sina käisid Lahvardil ja olid kõige selle aja Lahvardil?“

„Seda, isa, küll mitte, ma käisin mitmes kohas, aga viimaks ei aidanud nõu kuhugi, pidin Lahvardilt õnne katsuma.“

„Ja sina said Lahvardilt soa?

1./2. minu peakrooniks — minu auks; 4. kõige õelam — kõige raskem; 6. silma otsas ei salli — sugugi ei salli; 10. seisab mu sees — seisab mu mõttes; 11. noorrahvas — noorpaar; 17. ümber ajad — hulgud; 28. ei aidanud nõu kuhugi — ei jäänud muud üle.

„Just Lahvardilt; nemad on nüüd õnnelikumad inimesed kui meie; nende kamber on sada korda soem ja puhtam kui meil, ja kui kena ahju ja keetmiskoha Kristjan on ehitanud ja kui mõistlikult oma õunapuu-aia sisse seadnud. Ma ütlen: koolitatud mees teeb koolitatud mehe töö, ja harimata jääb oma vana sõnnikuauku istuma; ma olen ka lõunat söönud Lahvardil ja väga head, puhta, kaetud laua pealt."

„Ja Kristjan sõi sinuga ühes?"

„Ja muidugi, ta on ju minu koolivend, sest et kihelkonnakoolis mõnda korda ühest kausist sõime ja ühest ämbrist vett jõime; ega see siis ime olnud, kui nüüd kümne aasta pärast seda jälle kord katsusime, ma ütlen: Kristjan on mõistlik mees."

„Võtku teid ja teie kihelkonnakooli, ikka viskad sa mulle seda nina peale, aga ennem oleksin mina sulle kümme kangasuga ostnud, kui et sa täna seda Lahvardilt otsima läksid; ma soovin, et sa soa homme jälle ära saadaksid."

„Seda, armas isa, ei ole vaja. Kui kangas valmis on, siis saadan ta tänuga ära. Lahvardi ema andis selle väga hea meelega; mõtle, kui head sigarid Kristjan sulle tõi, tal ei näita ühtki vihavaenu meie vastu olevat."

„Ja sina käisid Lahvardil? Seda ei oleks mina eladeski soovinud, ja sinu jalad ei pea sinna enam minema."

„Ära nüüd, armas isa, pahanda; oleksin mina seda arvata võinud, et sina nõnda selle käigu vastu oled, ei oleks mina sinna läinud."

---

7. sõnnikuauku — siin: viletsasse majja; 17. võtku — pagan võtku (vandesõna); 25. tal ei näita — tal ei näi.

„See on mõistlik jutt, nüüd mine sauna, ema on juba seal — aga ära enam Lahvardile jookse."

Leenu läks sauna. Ema esimene küsimine oli, kust Leenu kangasoa saanud.

„Lahvardilt," oli tütre vastus.

„Sinna ei oleks sina mitte pidanud minema."

„Kust pidin siis saama? Esmaspäeval tahame kangast käärida ja sukka ja niide panna."

„Tõsi küll, aga Lahvardi rahvas on meie vaenlased."

„Seda mina sugugi ei usu, nemad võtsid mind imelahkelt vastu, näitasid oma maja elukorda, söötsid mind ausasti ja ma ütlen õieti, ma ei ole kuskil veel nii lõbusaid tundisid elu sees inimeste hulgas elanud kui täna Lahvardil, ja nemad on nüüd prii eesti rahvas."

„Tütar, sa jampsid, meie oleme ka niisama priid kui Lahvardi rahvas."

„See ei ole tõsi! Meil ei ole kämbla laiust tükki maapinda, mida omaks nimetada võiksime; prii mees prii maa peal on minu silmis suure au sees."

„Siis ehk tahaksid Lahvardile veel perenaiseks asuda, kui Kristjan järele tuleks."

„Jah, tuhat korda ennemalt kui Kördile. Kördi Saulil ei ole muud kui suur suu, aga Lahvardi Kristjani elukorda peaksid sinagi nägema! Ma ütlen, mitte silmapilku ei mõtleks sina enam, vaid kui Kristjan mind sinu käest endale naiseks paluks, oleksid sa kohe valmis lubama."

„Sa oled peast jamps, vist on Lahvardi ema

8. käärida ja sukka ja niide panna — eeltööd kangakudumiseks; 14 elu sees — kunagi; 19./20. ei ole kämbla laiust tükki — ei ole sugugi; 21./22. suure au sees — suure au vääriline; 25. ennemalt — parema meelega.

sulle nõiakooki küpsetanud ja selle läbi sind oma poja külge köitnud."

„Armas ema, nõiakookisid ei oska keegi küpsetada, vaid nõiakoogid küpsetatakse sõnades ja südames; kus armastuse vägi südameid ühendab, seal on ka ilma raha ja varata õnn. Armas ema, sa võid mind õnnelikuks teha, kui sa ühe nõiakoogi küpsetaksid, mis Kördi Sauli meie majast ära saadaks; seda inimest ei salli mina oma silma otsas."

„Lähme toa juurde ja jätame lobisemine maha. Saul ei ole veel kosjas käinud ja Lahvardi Kristjanile meie sind ei anna, kui ta ka sada korda rikkam oleks kui Saul."

„Kui teie mind vägisi mehele minema sunnite, siis ütlen kohe, et mina täna viimast päeva teie majas olen. Kaubaasjaks ei tohi teie mind mitte tarvitada."

„Kes sinu käest õieti luba küsib?" ütles ema pahaselt. „Meie oleme sinu vanemad ja meie sõna järele pead sina sellele minema, kellele meie sind paneme. Nõnda laulsin ka mina kord, aga nüüd tänan Jumalat, et metsavahi isanda emand olen. Meil on leib ja leivakõrvane kui ka rahakopikas majas olnud, ja saab veelgi olema, kui Jumal kõige õnnetuse eest hoiab, ja nõnda on ka Kördil olnud; aga Lahvardil on ennevanast tuline vaesus aset pidanud ja kes teab, missugusel kombel Kristjan raha on kokku ajanud, millega nüüd koha ostnud; õigusega ei näita see ometigi olevat."

„Ära tee, armas ema, pattu niisuguste mõtetega. Kristjan ei ole oma raha mitte varastanud."

---

5. vägi — võim; 22. paneme — siin: anname; laulsin — siin: rääkisin; 24. leivakõrvane — liha ja muu; 27./28. ennevanast tuline vaesus aset pidanud — varemalt suur vaesus olnud.

„Seda ma just ei usu, aga kavalusega enda poole kiskumine on ka patt ja nüüd on ju maailm väga raisus, igaüks kisendab üksinda raha järele ja mõne kümmekonna rubla eest annab mees ihu ja hinge kuradile, kui ta aga raha kord näha saab." —

Mõlemad naisterahvad läksid majasse ja kammisid juukseid, aga terav ema silm nägi kohe, et tütre südames midagi põksus, mis enne seal aset ei leidnud.

„Sa oled ilma rahuta, mu tütar?" küsis ema.

„Jah ilma rahuta, sinu sõnade pärast, tõesti ilma rahuta. Mina ei ole Kristjanist veel kellegi käest paha sõna kuulnud, aga Saulist teab iga laps sada juttu lobiseda, ja suurem jagu neist on õiged. Saul on sada korda maantee kraavis viina väsimust välja puhanud, mitmedkümned rublad kaardimängimisel kaotanud, mitmed ööd külatüdrukute juures jahti pidanud. Ta sõimab ja vannub iga sõna juures — ja sellele tahate teie mind ära müüa. Armas ema, sina oled mind vaevaga kasvatanud, sinu sõna olen ma kõigis asjus kuulanud, ja nüüd — ja nüüd — nüüd kaupled sina ja isa mind lehmamullika kombel ja tahad vist toop viina kauba peale."

Ema läks lumivalgeks näost ja tütar nuttis kibedasti, võttis aga armastusega ema kaelast kinni ja ütles: „Kallis ema, sa võid mind päästa ja isa südant teisele mõttele käända. Sinu käes seisab mu õnn ja õnnetus, mitte isa käes. Isal on üks-

---

1./2. enda poole kiskumine — rikastumine; 3. raisus — hukas; 9. põksus — tuksus; 9./10. aset ei leidnud — ei olnud; 24. lehmamullika kombel — nagu lehma; 25. kauba peale — kui kaup valmis; 28./29. isa südant teisele mõttele käända — isa tahtmist teiseks muuta; 29. sinu käes seisab — sinu võimuses on.

kõik, kes mind kosib, Saul või Kristjan, kui mina aga tanu alla saan; armastuse järele küsib tema vähe, ja ma olen — ma olen — ma — ma olen ju —"

„Mis, oled sina ju?" küsis ema värisedes.

„Ma olen — oh ema — ära mind enesest ära tõuka — ma olen —"

„Tule, Jumal, appi! Kallis Jumal: mis sul viga on?"

„Mina olen teie teadmata juba kihlatud mõrsja. — Sinu käes, ema, seisab nüüd minu õnn ja õnnetus — ma olen lapsest saadik Lahvardi Kristjanit armastanud, ja täna olen tema mõrsjaks saanud; meie kõige suurem mure on nüüd teid ära võita."

„Tule, Jumal, appi, aita, Jumal! Sa oled peast nõder!"

„Hoidku Jumal mind ja iga inimeselast selle häda eest, aga mis mina siin Jumala ja sinu ees tunnistan, on tõsi, ja ma ütlen veel üks kord: Ema, sinu käes seisab mu õnn ja õnnetus, täna on mind Lahvardi Kristjan oma toas, Jumala ja oma ema silma all endale abikaasaks ja aitajaks palunud ja Jumala nimel olen mina tõotanud tema naiseks saada ehk muidu rahulikult kalmukünkas magada. See lubamine ei ole aga mitte tänasel päeval minu sees äkitselt tõusnud, vaid see on aastate kaupa minu sees idanenud; ma olen Jumalalt Kristjani endale meheks palunud ja täna on tema kogemata juhtumise läbi mind naiseks palunud, ja ka see mõte ei ole tema sees täna tõusnud, vaid vist aastaid idanenud, muidu ei oleks

---

27. äkitselt — korraga; 28. aastate kaupa — palju aastaid; minu sees idanenud — minus arenenud.

tema minule nii ilusa kasti kinkinud ja selle kasti on ta oma käega teinud. Sinu käes seisab mu õnn ja õnnetus, armas ema! Aita isa juures Kristjanit armsaks teha ja anna siis minu tänane juhtumine teada."

„Armas tütar, sa jampsid, mine parem magama, homme ajad sina vist teist juttu."

„Und ei ole mu silmis, ja tänasest päevast ei ole minul muud juttu, ema, tee oma tütar õnnelikuks!"

Ema läks kambrist välja ja mõtles: „Nüüd on asjad koguni raisus, meie oleme tütre Saulile lubanud ja tütar on ennast Kristjaniga kihlanud; tee nüüd mis tahad! Kahju, väga kahju, et teda täna suga otsima saatsin, aga ta on Kristjanit juba koolis vist endale ära valinud ja Kristjan teda, ja neid armastuse sidemeid lahti kiskuda on raske. Kahju oleks, kui mu armas tütar Lahvardi peremehe naiseks saaks!"

5.

Lahvardi Kristjan tegi kibedasti tööd oma maja seespidise ehitusega, aga Kördi talus seisis kõik vana isaisade seaduse järgi. Rehetoa küljes seisis siin ka kamber, aga seda võis ennemini sealaudaks kui inimese elumajaks nimetada. Muldpõrand all, seinad mustad ja nõnda, kuidas palgid metsast toodud, lagi must ja ämblikuvõrke täis. Aknad nelja pisukese ruuduga, ja needki suitsust mustad, misläbi valgust sugu sisse paistis. Rehetuba oli ruumikas. Suur ahi ühes nurges, seinte ümber lau-

---

3. isa juures — siin: isale; 22. isaisade seaduse järgi — esivanemate kombe järele; rehetoa küljes — rehetoaga ühe katuse all.

dadest lavad, kus õlekood sees seisid, kus peal rahvas magas; tuba ise ilma aknata. Päeva-ajal seisis toa uks lahti, ja naised ketrasid toas, kasukad seljas ja kaks paari sukki jalas, kuidas seda igal pool veel tänapäev ette tuleb. Puhtus oli siin tundmata võõras, ja vana kui noor Kört pidasid neid inimesi saksaks, kes puhtamalt elasid kui nemad. Talupoeg, see on eesti talupoeg, ei võivat puhtalt elada, vaid ikka lojuse kombel, oli vana Kördi kõige õigem elumärk.

Õue peal oli niisamasugune roppus. Elajasõnnik vedeles mõnikord üle labajala toa ukse ees, ja tihti pidas emis oma poegadega perelaua all toas talurahvaga ühtlasi sööma-aega, ja seda pidas Kördi perenaine suure au sees. Piimatalitusest ei taha meie siin palju rääkida, aga kui Kördi perenaine linna võid viis, oli see rattamäärdega ühesugune ja kärbse, prussaka ja lutika kehajaokesed kaalusid seal sees ka oma jao, ja perenaine vabandas, et prügi tee peal vankrist või saanist sisse olevat pudenenud. Ja ometigi oli Kördi peremees tugev talupoeg ja nõukas mees. Kördi vanad isad olid aga nõnda elanud ja vanaks saanud, miks pidi siis nüüdne põlv targemat tegema, ja noor Kört astus igas sammus oma vanemate jälgedesse, naeris tihti Lahvardi Kristjanit ehituse pärast ja sõimas teda uhkeks ja hilpharakaks.

Enne jõulupühi peeti Kördi majas isa, ema ja poja vahel suurt nõu naisevõtmise pärast. Viimane

---

9. lojuse kombel — nagu loom; 10. kõige õigem elumärk — kindel arvamine; 11. roppus — mustus, korratus; 13. emis — emane siga; 14. ühtlasi — siin: ühel ajal; pidas sööma-aega — sõi; 21. pudenenud — kukkunud; 22. nõukas — tark; 24. targemat tegema — targemalt elama; 24./25. astus vanemate jälgedesse — elas esivanemate kommete järgi; 27. hilpharakaks — kergatsiks.

otsus oli: Saul pidi viimasel pühal kosja minema ja pulmad nelja nädala pärast ära peetama. Saul pidi esiti Metsavahile jääma ja suveks Kördile noorikuga tööle tulema, aegamööda pidi siis Siimu Mihkli talukoht ära ostetama ja noorrahvas seal pesa-aset võtma. Kõik väga kena, kui aga asjad siginevad.

Vana Kört käis enne pühi kord linnas ja ostis mõned sitsiriide hilbukesed mõrsjale ehteks, paari ummiskingi ja mõne pudeli odavat keelekarastust. Nende asjade külge pidi Metsavahi Leenu süda kinni jääma.

Viimase püha õhtul rakendas Saul hobuse saani ette, pani kirikuriided selga, punase vöö peale, rebasenahka kübara pähe, paar pudelit ka tasku, saiakompsu ja rätikimbu saani, võttis isa ninameheks kõrva, ja sõit algas. Tee peal tuli vanatüdruk vastu. Kört sülitas viha pärast, vandus mõne suutäie kurja, keeras hobuse kolm korda ümber ja sõitis siis edasi. Vanatüdruk oli esimene õnnetuse märk.

Metsavahi õues jäi Saul välja hobuse juurde, isa astus tuppa, teretas majarahvast ja ütles endal täna õhtu virga lehmamullika ära joosnud olevat, keda ta siit taga otsivat. Metsavaht teadis, kust tuul puhus, ja andis luba otsida.

Kördi Andres käis maja läbi ja leidis Leenu tagakambrist lugemast.

„Tere ka, neitsike, sind olen täna just otsinud.“

„Tere, Andres, mis siis minust tahate?“

---

6. pesa-aset võtma — asuma; 7. siginevad — hästi lähevad; 10./11. keelekarastust — siin: viina; 11. nende asjade külge jne. — need asjad pidid Leenut meelitama; 14. kirikuriided — uued riided; 16./17. ninameheks -- enesele juhiks; 25./26. kust tuul puhus — milles asi seisis.

„Sinu isa on sind minu pojale naiseks lubanud ja täna õhtu tulime kosja-asju selgeks tegema. Sinul on vist hea meel, et nõnda ruttu tulime; Saul on hobuse juures.“

Leenu vaatas Andrese otsa terava silmaga ja ütles siis kindla häälega: „Andres, teie olete täna peast sugu segane ja sellepärast kogemata meie majasse juhtunud. Teie ehk tahtsite oma pojaga Kalmule sõita, kus Tiiu teid ootab; mina ei ole teid mitte oodanud, ja minu isal ei ole minu üle selles asjas ühtki luba.“

„Neitsike, ära nüüd nõnda pahanda; Kalmul ei ole meil ühtki otsimist.“

„Siis otsib Kalmu Tiiu teid pärast kohtu läbi; teie poeg on Tiiut endale naiseks palunud ja tema seks lubanud saada, ja sellega on kõik jutt meie vahel otsas: siin on kambri uks, nüüd võite minna.“

„Sest jutust ei saa mina aru,“ ütles Andres; „sina oled minu poja kihlatud mõrsja ja pead selleks saama, nii tõesti kui mina Kõrdi Andres olen.“

„Meie vahel ei ole ühtki kihlust veel olnud ja teie poja naiseks mina eladeski ei saa, kui isa mind ka sada korda kas või ahelas tema külge tahaks köita.“

Tõmm astus emaga kambri ja ütles: „Nüüd, tütar, võta kosjad vastu, ja kolme nädala järele saavad rõõmsad pulmad.“

„Mina olen Andresele juba ütelnud, kus ta poja kihlatud noorik elab, ja ta teeb väga õieti, kui ta veel täna õhtu sinna kosja sõidab. Minu silma alla aga Saul ärgu eladeski tulgu: mina ta-

---

2. selgeks tegema — kindlaks tegema; 8. juhtunud — sattunud; 10./11. ei ole ühtki luba — ei ole mingit õigust; 13. ühtki otsimist — midagi otsida; 26. võta kosjad vastu — anna oma nõusolek; 29. kihlatud noorik — mõrsja.

han vaba mehe naiseks saada, aga mitte vaeste tütarlaste petja naiseks."

„Keda on siis Saul petnud?" küsis Andres.

„Minge küsige seda Kalmu peremehe tütre käest, tema annab teile õige vastuse!"

Viha välkus Andrese silmis, ja häbi pärast oleks tema maa alla pugenud, aga ta tegi vaga näo ja ütles: „See on tühi lori ja külanaiste kaval jutt; sina oled minu poja ainuke mõrsja."

„Mina olen kord teile ta õige mõrsja nimetanud ja nüüd arvan, et teil on mõistus peas ja et sinna kosja sõidate."

„Andres, tule tuppa, too Saul õuest sisse ja joome kosjaviinad ära," ütles Tõmm, „ja tuleval laupäeval läheb noorrahvas kirikuõpetaja juurde lugema."

„Kallis isa," ütles Leenu, „sind armastan ja austan ma südamest, aga täna õhtu jäta kosjajutt katki; kui teie vanal viisil pudeli napsi tühjendada tahate, ei ole minul sinna juurde ühtki ütlemist, aga minu nimi jätke sealjuures nimetamata, ja Saul jäägu parem oma hobuse juurde, sõitku küla kõrtsi või Kalmule, minul ükspuhas."

„Kuidas võid sina nii jõledat juttu Sauli ja Kalmu Tiiu peale tõsta?" küsis metsavaht.

„Armas isa, mina ei tõsta ühtki tühja juttu. Eile tulin kirikust, ja Kalmu Tiiu, see ilus noor tüdruk, tuli minuga ühes kodu poole; tee peal hakkas ta väga mind paluma Kördi Sauli eest ennast hoida, kes mineval suvel tihti neil käinud ja teda lubanud naiseks võtta, mida Tiiu ka kindlasti uskunud ja nõnda nüüd õnnetu inimene olevat."

---

2. petja — petise; 15./16 läheb lugema — läheb kosjanõust teatama; 18./19. jäta katki — jäta rääkimata; 23. ükspuhas — ükskõik; 24. jõledat — inetut; 24./25. juttu kellegi peale tõsta — rääkida kellestki.

Kahvatanult ja värisedes seisid Andres ja Tõmm Leenu ees ega saanud sõna suust. Viimaks kisendas Andres: „See on vale, see on jõle teotamine!"

„See ei ole sugugi vale ega teotamine; sõitke sinna, siis saate kuulda."

Andres tampis viha pärast jalgu vastu maad, lubas Tiiu surnuks lüüa ja terve Kalmu talu laiali pillata. Tõmm aga seisis sügavas mõttes, ja ema ohkas südamest. Viimaks ütles Tõmm pühalikult: „Kui see kuulutus tõsi on, siis annan teile nõu täna õhtul Kalmule sõita ja seal kosja-asjad küpseks teha. Kalmu Tiiu on ilus ja priske tütarlaps, ja minul oleks kahju, kui ta sinu poja läbi häbi ja naeru alla saaks."

„Kui see tõsi on, siis pean ma seda teed käima," ütles Andres vihaga; „aga Saul saab enne pulmi veel hea nahatäie."

„Seda ei ole vaja," ütles Leenu, „vaid aga kiireid pulmi, ja teie tänate mind eluaeg, et teile nii lahke ja osava hinge majasse soovisin."

Andres tõttas õue, kus õnnelik Saul teda külmaväristusega ootas.

Andres karjus ja vandus maad ja maailma kokku ja sõimas poega esimeseks kelmiks.

„Istu saani," ütles ta viimaks, „ja pea oma suu kinni, ehk muidu saad mööda kõrvu."

Saul oli kui lammas vagusi.

Andres sõitis otseteed Kalmule, mis neli versta Metsavahilt kaugel seisis. Saul värises kui haavaleht.

---

2. ega saanud sõna suust — ja ei saanud midagi ütelda; 7./8. laiali pillata — hävitada; 10. see kuulutus — see jutt; 11./12. küpseks teha — õiendada; 17. hea nahatäie — tublisti peksta; 20. osava hinge — tubli inimese; soovisin — soovitasin; 21./22. külmaväristusega — külmast värisedes; 23./24. vandus maad ja maailma kokku — vandus hirmsasti; 26. mööda kõrvu — vastu kõrvu; 27. oli vagusi — oli vaikne; 28. otseteed — otsekohe.

Kalmul oli rahvas veel üleval ja Tiiu istus murelikult sängi peal; Kördi Andrest nähes tahtis ta toast välja joosta, aga see hakkas ta käest kinni ja ütles: „Minul on sinuga täna õhtul midagi seletamist; ära karda mind ühtki, vaid anna vastus; see võib sinu ja minu kasuks sündida.“ Ta tõmbas kahvatanud neitsi kambri, ja siin vanemate silma all küsis Andres tema loo järele ja kas Saul teda naiseks võtta lubanud.

Tiiu värises kui haavaleht ja ütles kartusega: „Saul vandus minuſe Jumala nimel, mind enne jõulu oma naiseks võtta, ja ma olin nõder naisterahvas ja kuulsin tema juttu, aga nüüd olen mina õnnetu.“

Andres jooksis õue, tõmbas poja karvupidi tuppa, andis mõne matsu mööda selga, viis ta siis kambri ja ütles: „Kas on tõsi, et sina sellele neitsile vandel oled tõotanud, teda enese naiseks võtta?“

„Jah, see on tõsi,“ kogeles Saul.

„Ja sina oled tema au teotanud?“ kisendas Andres.

„Küllap vist,“ vastas Saul.

„Siis on tema sinu naine. Tuleval pühal saate esimest ja teist korda maha kuulutatud ja ületuleval pühal laulatatud.“

Tiiu langes Andrese kaela ja silmavesi voolas mööda palgeid. Tiiu vanemad aga seisid kui postid ja olid kahvatanud.

Tütarlapse nutt tegi Andrese südame pehmeks

---

1. oli üleval — ei maganud; 3. hakkas — siin: võttis; 5. ühtki — sugugi; 8. tema loo järele — tema seisukorra järele; 12. nõder — abitu; 15. karvupidi — juukseidpidi; 16. mõne matsu — mõne hoobi; 25. maha kuulutatud — kirikukantslist avalikult teatatud; 27. silmavesi — pisarad.

ja ta ütles: „Olgu nüüd kõik unustatud, inimesed oleme kõik, aga jõledasti eksinud olete mõlemad."

Kosjaviinad joodi veel selsamal õhtul ja anded jagati mõrsjale kätte, kes südames Taevaisa õnneliku juhtumise eest tänas, ja Saul nähti üsna rahul olevat.

Kahe nädala pärast peeti Kördil väga väikesed pulmad, ja iga inimene, kes asju selgemalt tundis, pidas Andrest väga ausaks meheks, ja Tiiu tahtis teda otse käte peal kanda.

Metsavahi isand oli tütre vastu üsna okkaline. Kui aga lugu põhjani tundma õppis, lõi ta käsi kokku ja ütles: „Tänu Jumalale, kes mu tütre hoidis õnnetuse eest," ja ema austas Leenut taevani.

Kõige rõõmsam oli Leenu. Ta oli ühe inimese õnnetusest päästnud ja see tegi ta südamele kergitust; ka Tiiu tänas silmaveega Leenut ja ütles: „Kui ma hingest teaksin, keda sina maa peal armastad, kohe tahaksin teda põlvili paluda, sind varssi tema majasse tõmmata."

„Täna Taevataati," vastas Leenu, „minule ei ole ninameest tarvis, vaid ma tahan priile mehele ükskord kätt ja südant anda, aga mitte sunnitud teel. See oli väga õige, et sa oma saladust minule avaldasid, selle läbi oli minul võimalik kõige hõlpsamalt sinu nüüdsest mehest lahti saada ja sind ennast päästa. Oleksin mina kosjad vastu võtnud, siis oleksime mõlemad eluajaks õnnetud olnud."

Selsamal ajal, millal noor noorik ja metsavahi tütar kiriku õues teineteisega nõnda juttu puhusid,

---

4. jagati kätte — siin: anti kätte; 11. üsna okkaline — väga karm, vali; 12. tundma õppis — sai teada; 17. kergitust — kergendust; 18. kui ma hingest teaksin — kui mul aimugi oleks; 22. ninameest — juhtivat abilist; 25./26. kõige hõlpsamalt — kõige kergemalt.

sündis Metsavahil lugu, mida meie jutustamata ei tohi jätta.

Lahvardi Kristjan läks kirikuriides Metsavahile ja leidis vanamehe üksi kodust.

Kristjan andis vanamehele hea sigari suitsetada, rääkis väga lahkesti majapidamisest ja enda töödest, tõmbas viimaks pudeli head veini taskust ja palus metsaisandat klaasi tema õnne peale kokku lüüa ja kõik vanad asjad unustada.

Aegamööda kooldus metsaisand, ja jutt jooksis veevoo kombel. Korraga küsis metsaisand:

„Miks oled siis minu juurde tulnud? Kas mõnd tarbepuud vaja või mis?“

„Ärge selle üle palju küsige; tulin just teid kui kõige ligemat naabrit teretama ja oma meelt lahutama. Et teie aga tarbepuist juttu tegite, siis ütlen otse julgesti, et minul üht õunapuud vaja on, keda mina oma maja aeda tahan istutada; kui teie seda lubada võiksite, siis oleks mu kõige suurem soov täidetud.“

„Aga nüüd on talv, ja sel ajal ei või neid hästi välja kangutada,“ vastas metsaisand, „minul on küll mitmed väga head puud.“

„Just talvel on kõige parem; mina tõstan puu kõigi juurtega välja ja viin ta kas nelja hobusega koju.“

„Lähme siis aeda vaatama.“

Mehed sammusid õunapuu-aeda, aga Kristjanile olid kõik puud vastumeelt, ja ta ei leidnud ühtki oma tahtmise järele.

Metsavahi süda lõi pahaks, ja ta tahtis hea meelega ninakast võõrast lahti saada, kellele head

---

10. kooldus — andis järele; 11. veevoo kombel — voolavalt; 15. ligemat — lähemat; 15./16. meelt lahutama — mõnusalt aega viitma; 22. välja kangutada — välja kaevata; 30. metsavahi süda lõi pahaks — metsavaht sai pahaseks.

tahtis teha, aga kes nüüd heategu ei mõistnud vastu võtta, kuid Kristjan palus viimaks õunapuud ometigi ise valida ja maksku siis mis maksab ära osta.

„Võta, missugust tahad," ütles metsaisand, „ühesugused head on nad kõik."

„Lähme siis tagasi ja lööme klaasid noore õunapuu terviseks kokku."

Jälle tormasid suitsusambad kambri lae poole ja kõlisesid klaasid.

Sel silmapilgul astus Leenu emaga kirikust tulles majasse. Mõlemad jäid kohkudes seisma. Kristjan aga kargas üles, võttis Leenu käest kinni, tõmbas teda isa ette ja ütles: „Armas ja austatud naaber, see on see õunapuu, keda mina teie aiast enda aeda istutada soovin; andke oma õnnistus sinna juurde ja ma vean tema varssi kõigi juurtega kas kesktalve ajal enda aeda."

„Mis, mis, — mis hullustus see on? Ja sina, Leenu, seisad vagusi tema kõrval! Välja minu majast!" kisendas metsavaht.

Leenu langes isa kaela, surus magusa musu isa suu peale ja palus: „Isa, anna mind vabale mehele ja ära keela mind mitte! Tee oma tütar õnnelikuks!"

Kui ussist nõelatud lükkas isa tütre enesest eemale, kargas püsti, sammus mööda tuba ja kisendas viimaks: „Nüüd on hull aeg, tüdrukud jooksevad meeste järele ja kosivad neid; isast ja emast ei hooli enam keegi; vist olete juba kes teab kus kihlused ja pulmad ära pidanud. Nüüd tulete veel mind ärritama ja näitate, et teile võit peab jääma. Mina olen sinu isa, ja minu käes on

9. tormasid — siin: tõusid.

võimus sind sellele panna, kellele ma tahan; aga selle peigmehega kasi minu silmist!"

„Ära nüüd nõnda käratse," ütles Leenu ema vahele; „ma arvan, sa teed kõige õigemalt, kui sa oma tütre Lahvardi Kristjanile annad: ta saab päris-perenaiseks, ja nad armastavad teineteist."

„Ah, sina oled ka juba tütre nõus; väga ilus, siis tehke, mis tahate, aga mina annan oma tütre, kellele mina tahan!" kisendas Tõmm.

„Just teie käest palun mina teda endale, armas metsaisand! Minu elukord on niisugune, et teie tütart ausasti võin toita, ja teid ennast luban mina kui vanemaid kõigest südamest austada," ütles Kristjan tõsiselt.

Metsavaht vaatas oma tütre otsa, kes Kristjani kõrval seisis, ja ütles: „Ja sina, mu tütar, tahad kõigest hingest Kristjani naiseks saada?"

„Jah, armas isa, selle prii eesti mehe naiseks või ei kellegi."

„Tule Jumal appi, sa oled peast nõder!" ähkis metsaisand.

„Hoidku Jumal meid kõige selle õnnetuse eest," vastas Leenu, „aga kelle naiseks tahad sina mind, armas isa, siis panna ja saata?"

„Kellele, kellele! oh — oh — aga mitte Lahvardi Kristjanile," ohkas metsaisand.

„Mis siis temal viga on?" küsis tütar.

„Mis temal viga on! mis — mis!"

„Ära nüüd, armas isa, pahanda; anna oma luba sinna juurde, ja meie oleme õnnelikud inimesed," ütles Leenu nuttes.

Ema hakkas vanamehe kaelast kinni ja palus: „Ära keela oma õnnistust; ka meie olime kord

---

3. ära käratse — ära karju; 12. võin toita — võin ülal pidada; 20. peast nõder — peast segane; 30. sinna juurde — selleks.

noored, ja oleks minu isa sinule mind ka keelanud, siis oleksid sina kes teab missugusega kokku juhtunud."

„Olgu siis täna teie võit!" ütles Tõmm urisedes.

Kõik hakkasid temast kinni ja surusid vanameest armastuses.

„Ärge mind nüüd surnuks armastage! Aga nii järsku kihlust ei oleks mina uneski mõtelnud! Ja sina, tütar, oled nüüd õnnelik?"

„Jah, isa, Lahvardi Kristjan on minu eesmärk igal pool olnud, teda olen ma iga päev oma südames kannud, ta on mu helkjam koidutäht olnud, ma olen täiesti õnnelik."

„Ja Kristjan, ka sina?"

„Selle järele ei ole enam tarvis küsida. Ühe sõnaga: ma ei oleks täna mitte päris-peremees, kui teie tütar mind selleks ei oleks teinud."

„Oled sa, Leenu, Kristjanile ehk raha salaja laenanud?" küsis metsaisand kohkudes.

„Raha mitte," vastas Kristjan, „aga veel enam kui raha, see on — tahtmist ja püüdmist oma toa ja oma loa järele, see on mu õnnetee olnud tänapäevani." Ta tõmbas Leenu oma rinna vastu ja surus tugeva musu ta huultele.

„Olgu siis minu õnnistus teiega! — Aga minu kõht on tühi, naised, tooge leiba lauale ja mis veel kätte saate!"

„Aga ütle, Kristjan, kuidas julgesid sina minu majasse selle tahtmisega tungida?"

„Armastus teeb kõik uksed lahti; armastus andis minule julgust siit uksest sisse tungida ja oleksid nad ka raudkangidega minu eest kinni su-

5. hakkasid temast kinni — kaelustasid teda; 7. ärge armastage — siin: ärge pigistage; 11. igal pool — siin: alati; 12. helkjam — hiilgavam.

rutud olnud, vist oleksin mina teed leidnud neid lahti kangutada."

„Aga ütle minule, kust oled sina seda raha kokku ajanud, millega oma koha ära ostsid?"

„Seda olen mina oma põllust ja kauplemisest saanud, ja kõige minu maja küljes ei ole ühte ülekohtu kopikat; pealegi on kõik kohad raha täis ja meie võime teda enesest ära lükata või üles korjata, igaüks oma tarkuse järele."

„Ja sinu talu on päris võlgadest lahti?"

„Seda küll mitte, aga see võlg tema peal on väga väike ja saab vist Jumala abiga pea makstud."

„Ja seda maksu loodad vist minu tütre läbi saavat?"

„Selle peale ei ole mina uneski mõelnud; mina ei tea, kas teil vara on või mitte; selle järele ei ole mina iialgi küsinud, vaid minu ülem mure oli üht mõistlikku perenaist saada, ja kui teie oma tütrele ka mitte midagi, ma ütlen tõega, mitte küüne suurust varandust ühes ei anna, siis olen mina sellega kõige enam rahul ja ka tütar ise. Varandus ei ole meid kokku vedanud, vaid armastus."

„Armastage siis ja saage rikkaks, minu poolt ei saa tütar mitte nööpnõela ühes," naeris Tõmm.

„Seda parem," naeris Kristjan vastu; „mis inimene ise teenib, on temale ka kõige armsam; ja mina palun teid, et ka pulmad minu kulu peal peetaks, see on, mina tulen siia, sõidan oma armsa Leenuga kirikusse laulatusele ja siis tulete kõik

---

2. lahti kangutada — kõrvaldada; 6./7. minu maja küljes ei ole ühte ülekohtu kopikat — majapidamise kordaseadmiseks tarvitasin ausasti teenitud raha; 7. kõik kohad on raha täis — igal pool on sissetuleku-võimalusi; 10. päris lahti — täiesti vaba; 13./14. loodad saavat — loodad saada; 17. ülem mure — kõige suurem mure; 19. ütlen tõega — ütlen tõtt; 19./20. mitte küüne suurust — mitte vähematki; 24. mitte nööpnõela — mitte midagi.

minu majasse, kus pulmad eht eesti viisi peetakse. Kõige eest tahan mina muretseda."

„Aamen, olgu sedaviisi; minult ei saa sina muud kui naise."

„Muud mina ei ole tahtnudki, ja nüüd lööme veel klaasid uue elu alustuseks kokku."

„Leenu ja ema, tulge siia!" kisendas Tõmm ja varssi kõlasid neli klaasi noorrahva terviseks.

„Aga mil ajal tulevad pulmad?" küsis Tõmm.

„Suviste esimesel pühal," vastas Leenu.

„Jah, suviste esimesel pühal," kordas Kristjan.

„See on pikk mõrsjapõli," kostis Tõmm, „aga olgu minugi pärast, siis on mets noores lehes ja heinamaa haljas, rohus ja rohu peal hea püherdada."

Nüüd söödi ja joodi, ja noorrahvas ajas oma jutud, ja õhtul sõitis õnnelik peigmees koju. Tõmm lõi käsi kokku, kuidas naised ta täna ära võitnud. Teisel päeval tuli igapäevane talitus jälle majasse, kuid Leenut nähti imekiirusega veel pärast päevatööd endale asju õmblevat ja kuduvat, mida talle hädasti tarvis läks. Tõmm ei rääkinud enam pulmadest sugugi, temal oli asi kui unenägu. Kristjan aga tegi väsimata tööd oma maja seespidise kraami kallal, ja üks tislerisell aitas teda sealjuures. Pühapäeval aga tõttas ta Metsavahile ja ajas lõbusat juttu, ja siis lisas metsaisand mõne sõna pulmadest juurde.

6.

Astume kord veel Kördi Andrese majasse. Tiiu on siin noorik ja täitsa talutüdruk. Hom-

---

1. eht eesti viisi — täiesti eesti kombe järele; 12. pikk mõrsjapõli — pikk aeg mõrsja olla; 14. haljas — roheline; 17. lõi käsi kokku — imestas; 18. teisel päeval — järgmisel päeval; 19. imekiirusega — väga ruttu; 21. hädasti tarvis läks — tingimata tarvis oli; 23./24. seespidise kraami kallal — mööbli juures; 29. täitsa talutüdruk — ühtlasi taluteenija.

mikust õhtuni peab ta majatalituses ees ja taga olema. „Noorik, tule ja, noorik, mine," kuuldakse perenaist käskivat, ja noorik teebki, mis jõuab; ükski ei aita teda sealjuures. Saul vaatab pealt ja haigutab parem sooja ahju taga, kui noorik elajatele vett toobriga veab ja ränki riistu tõstab; ta on ju noorik ja peab tuld ja vaeva nägema. Õhtul puruväsinud, peab ta kella üheteistkümneni vokki tallama ja hommiku kukelauluga juba jälle platsis olema; küll on orjus kibe, aga ta kannatab kannatuses, mõteldes: noorikuaeg lõpeb ükskord otsa, ja siis tuleb ehk parem elu.

Õelal pere-eidel aga ei ole halastust nooriku vastu, vaid iga päevaga läheb töö veel õelamaks, otsekui kustutaksid nad tuld. Sauli hapud sõnad, kui ta joobnult kõrtsist koju tuleb, on tema ainus troost.

Saulile kui toorele inimesele on ju noorik mänguasjaks majasse toodud, kelle juures ta oma jõledat nalja ja viha kord võib kustutada. Üksinda Andrest kuuldakse vahel armast sõna noorikule andvat, ja temagi saab siis oma naise käest hästi noomida. Oh vaene hing, parem oleksid võinud Kalmule jääda, kui nüüd pärisori olla! Pärisorjad ei tunne ju muud kui pärisorja elu, ja see on neile aegamööda kõige armsamaks läinud.

Oh orjaaeg, kui palju muda oled sa eesti pinnale kannud! Kui palju ebausku, vaimupimedust! Ja ometigi julgevad su kandjad kisendada, et sa

---

1. ees ja taga — igal pool; 6. ränki — raskeid; 7. tuld ja vaeva nägema — vaevarikast tööd tegema; 8. puruväsinud — jõuetuseni väsinud; 9. vokki tallama — ketrama; 10. platsis olema — töö juures olema; 13. õelal — tigedal; 14. õelamaks — siin: raskemaks; 15. otsekui kustutaksid nad tuld — nagu oleks hädatarvilik töö korraga valmis teha; 16. troost — lohutus; 19. kustutada — lahendada; 20./21. sõna andvat — sõna ütlevat; 28. su kandjad — s. o. mõisnikud.

valgust ja õnne meie maale oled toonud. Jah valgust ja õnne su vedajatele, aga põrgut eesti lastele, kelle sees sa praegugi ahelas istud, ja kus sind ühe vaimu suust teise suhu visatakse, et sa oma mahlaga kõik rammusaks teeksid, aga ise sealjuures ikka lahjemaks jääd. Korja raha, rahvas, ja koolita oma noorsugu, siis pääseb su maapind vangist, su rumaluse ahelad langevad ja vaimukari taganeb valguse eest! Jäta kõrtsid kuivaks ja sõida parem aastas kümme kord eesti seltsidesse ja ime sealt uut jõudu võitlemisele, sest viin on ju kõige suurem õnnetus, ja su rumalus on kõige kangem ahel! Oma tuba, oma luba — olgu su ülem elumure ja talitus oma toas su kroon ja ehe! —

Kalmu noorik kannatas palju kandmise ja tõstmise läbi; nende läbi oli ta endale viga teinud ja nii suurt, et peale jaanipäeva silmad igavesti kinni pani. Nüüd kisendas Saul ja kaagutas pere-ema, aga mis ilma hingeta, see ilma. Peremees Andres trööstis ennast sellega: oli surmaks antud. Meie aga peame juurde lisama: Tiiu oli üliränga orjusega surma sunnitud.

Üleliigne töö on iseäranis naisterahvale väga kahjulik, aga ka üleliigne laisklemine; keskmine olek on ihule ja vaimule terve, hoiab meid haiguste eest ja pikendab meie elu.

Saul läks peale oma naise surma õige tee pealt ikka enam kõrvale ja oli mõne aasta järel päris

---

2. vedajatele — kandjatele; 3. kelle sees sa ahelas istud — kelle külge sa oled seotud; 4. ühe vaimu suust teise suhu visatakse — pärandatakse vanematelt lastele; 5. oma mahlaga — oma jõuga; 6. lahjemaks — kõhnemaks; 8./9. vaimukari — orjade kari; 9. jäta kõrtsid kuivaks — ära mine kõrtsi; 16. endale viga teinud — ennast vigastanud; 18. kaagutas — siin: sõimas; 20. oli surmaks antud — oli määratud surmale; 21. üliränga — väga raske; 23. üleliigne töö — liiga palju tööd.

joodik ja hulgus, mis surma ta surigi; sest ühel külmal talvisel päeval leiti ta aia äärest surnult. Sellega lõppes ka Kördi Andrese sugukond. Ja kui Andres oma naisega silmad kinni pani, jagasid ligemad sugulased käratsedes varandust.

Lahvardi Kristjan aga oli oma maja suvistepühadeks täitsa korda seadnud ja tõi oma armsa Leenu sinna sisse.

Vana Metsavahi Tõmm pidas sõna, see on: ta ei annud noorrahvale ühtegi varandust ühes. Leenu oli teda selle poolest küll palunud, aga Tõmm ütles: „Sina oled poolteed vastu minu meelt Kristjanile läinud, sellepärast ei saa sa minu käest midagi."

Pulmade ajal oli metsavaht esimest korda hulga aja pärast Lahvardi talus. Ta ajas silmad hoopis pärani, kui kõike maja elukorda tähele pani. Uued toolid, uued lauad, uued sängid, puhas põrand, suured aknad ja üks kamber just noorrahva oma päralt. Need ei olnud enam harimata eestlase elutoad, vaid haritud rahva omad. Nüüd läksid metsavahi silmad lahti, et Leenu kõige parema mehe kihelkonnast enesele abikaasaks oli saanud. Ta sammus sinna ja tänna ja ütles viimaks iseenesele: „Nõnda peab see sündima!"

Pulmad olid lühikesed ja rõõmsad, ja peale nende Leenu maja kroon. Kristjan ei sundinud teda kuskil, ei annud pahu sõnu, vaid lahke nõupidamine ja palve tegid kõik, ja nii tihti kui isa Lahvardil käis, kinnitas Leenu, et ta nüüd õnnelik olevat.

---

1. mis surma ta surigi — mis oli tema surma põhjuseks; 5. käratsedes — tülitsedes, riieldes; 11. selle poolest — seda; 12. poolteed — osalt; 14./15. hulga aja pärast — kaua aja pärast; 15./16. ajas silmad pärani — imestas; 15. hoopis — täiesti; 18./19. just noorrahva oma päralt — ainult noorpaari jaoks; 20./21. nüüd läksid metsavahi silmad lahti — nüüd mõistis metsavaht; 26./27. ei sundinud teda kuskil — ei sundinud teda kunagi.

Kristjan tegi tööd vana viisi, ja Jumala õnnistus oli nähtavalt nende töö juures. Aasta pärast võis Kristjan jälle kakssada rubla võlga linnas ära maksta, aga kui suur oli ta imetlemine, kui krediitkassa valitsus temale kirja kätte andis, mille järele võlg juba makstud ja tema talul nüüd aga kroonu- ja vallamaksud üksi maksta olevat.

„Kes on võla maksja?“ küsis ta ja sai vastuseks, et metsavaht Tõmm olevat seda teinud. Kristjan sõitis koju, viis kolm kasti häid sigareid äiataadile ja tänas teda südamest, et kivi nende pealt ära veeretanud. Tõmm pani sigari põlema, saatis suitsu vastu taevast ja ütles: „See oli minu pulmakingitus, ja kui kord vanamooriga silmad kinni paneme, pärite kõik meie varanduse; kuni aga elame, oleme ise selle valitsejad.“

„Elage veel sada aastat!“ hüüdis Kristjan. „Ja kui teil abi kuidagi vaja on, siis teadke, et teil minu juures tuhat rubla intressi peal seisab.“

„Andku Jumal, et meie seda eladeski ei tarvitaks!“ ütles Tõmm pühalikult. „Andke selle kapitali kasuraha oma lastele kui tarkus maailma ühes; see on minu kõige suurem soovimine. Ja täna tunnistan, et mu Leenul sula õigus oli, kui ta sind minult endale meheks palus. Oma tuba on püha koht ja oma luba jumalik olemine selle sees!“

---

6. tema talul — tema talu pealt; 11./12. et kivi nende pealt ära veeretanud — et neid raskustest päästnud; 14. vanamooriga — naisega; 19. intressi peal — protsentide peal; 22. kasuraha — juurdekasv; kui tarkus — hariduse näol; maailma — ellu; 24. sula õigus — vastuvaidlemata õigus; 26. oma luba — iseseisvus, olenematus, sõltumatus.

Sõnastik — Wörterverzeichnis — Словарь.

Lk. 3.

vaim, -mu — дух — der Geist
närima — грызть — nagen
tallama, -ta — топтать — stampfen
vaevama, -ta — тяготить, мучить — bedrücken
kelm, -mi — плут — der Schelm
pealekauba — сверх того — außerdem
sööma kõht täis — есть досыта — sich satt essen
naru-kaupmees, -mehe — старьевщик — der Lumpenhändler
ihu — тело, плоть — das Fleisch, der Leib
kate, katte — покров — die Bedeckung
sealaut, -da — свиной хлев — der Schweinestall
pärandus, -se — наследство — die Erbschaft, das Erbe
lupjama, lubjata — белить — weißen
soendus, -se — согревание — die Erwärmung
himustama — вожделеть, сильно желать — begehren
kiskuma, kisun, kiskuda — рвать — reißen
rent, rendi — аренда — die Arende, die Pacht
seenetama — плесневеть — verschimmeln
suitsema — коптиться — geräuchert werden
nuusutama — нюхать, обнюхивать — beriechen, beschnuppern
hingamine — дыхание, отдых — das Atmen, die Ruhe
kalmuküngas, -künka — могила — das Grab
ülendama — возвышать — erheben

Lk. 4.

madu, mao — змея — die Schlange
tuikene, -se — голубок — das Täubchen
kirves, kirve — топор — das Beil
roostetama — ржаветь — verrosten
nägus, -sa — красивый — hübsch
rendiperemees, -mehe — арендатор — der Pächter
ori, orja — раб — der Sklave
urisema — ворчать — knurren
nurisema — роптать — murren
ahel, -la — цепь — die Kette
lunastama — выкупать — auskaufen
lapikene, -kese — лоскуток — das Läppchen
paranema — улучшаться — sich verbessern
säng, sängi — постель, ложе — das Bett, das Lager

Lk. 5.

konn, -nna — лягушка — der Frosch
sisalik, -ku — ящерица — die Eidechse
roomama — ползать — kriechen
mammut, -ti — мамонт — das Mammut
küür, -ru — горб — der Buckel
lõhestama — расщеплять — zerspalten
peotäis, -täie — горсть — die Handvoll
sõjavanker, -kri — военная колесница — der Kampfwagen
vägev, -va — могучий — mächtig
veeretama — катить — rollen
lõng, lõnga — нить — der Faden
kangas, -nga — ткань — das Gewebe
kuduma, koon — ткать — weben
piiga — девушка — das Mädchen
kõõrutama — петь — singen
imema — сосать — saugen
välja pigistama — выжимать — auspressen

lust, -ti — веселье, радость — die Lust
turi, turja — верхняя часть спины — der Oberrücken
laas, laane — большой лес — ein großer Wald
võsa — росток; куст — der Sproß; der Busch
vanik, -ku — венок — der Kranz
pruut, -di — невеста — die Braut
ehe, ehte — украшение — der Schmuck
kosutama — подкреплять — stärken
mõdu — мед (напиток) — der Met
vaht, vahu — пена — der Schaum
õnnis, õndsa — блаженный — selig
kaisutama — обнимать — umarmen

Lk. 6.

sügama — чесать — kratzen
kukal, kukla — затылок — der Nacken
sülitama — плевать — spucken
tõttama — спешить — eilen
koppel, kopli — выгон — die Weide
hagu, hao — хворост — das Reisig
kubu, koo — связка, пучок — das Bündel
higi — пот — der Schweiß
märg, märja — мокрый — naß
kuub, kuue — верхняя одежда: пиджак — der Rock
vihk, vihu — связка — das Bündel
kärme — быстрый — eilig
käratsema — кричать, браниться — schreien, zanken
hullama — буйствовать — toben
rada — тропинка — der Pfad
kontraht, -hi — контракт — der Kontrakt
täitma, täidan, täita — наполнять, исполнять — ausfüllen; ausführen
tülitsema — ссориться — zanken

Lk. 7.

pruukima, pruugin, pruukida — употреблять — gebrauchen
haarama, -ta — хватать — greifen
paju — ива — die Weide (Baum)
puhm, -ma — куст — der Strauch
ramm, rammu — сила, крепость — die Kraft, die Stärke
lurjus, -se — негодяй — der Taugenichts
vägisi — насильно — zwangsweise
takk, taku — пакля — die Hede
koonal, koonla — кудель — die Kunkel
laastama, -ta — очищать, опустошать — reinigen, verwüsten
ninakas, -ka — важный, спесивый — wichtig, hochnasig
noot, nooda — невод — das Fischnetz
püssipära — ружейный приклад — der Flintenkolben

Lk. 8.

narukael, -la — оборванец — der Lump
ilmaaegne — напрасный, лишний — unnütz
kerjama, -ta — нищенствовать — betteln
nolk, nolgi — повеса, — мальчишка — der Bengel
kupp, kupu — шишка, головка — eine kleine Beule
kupusarv, -ve — кровососная банка — der Schröpfkopf
aadriarst, -ti — кровопускатель — der Aderlasser
pakitama — теснить, давить — drücken
nülgija — живодёр — der Schinder
libe, libeda — скользкий; льстивый — glatt; schmeichelnd
uss, ussi — змея; червь — die Schlange; der Wurm
verejanuline, -se — кровожадный — blutgierig
untsakas, -ka — спесивый — hochnasig
hanerasv, -va — гусиное сало — das Gänsefett
torkima, torgin, torkida — колоть; обижать — stechen; kränken

Lk. 9.

roomama, -ta — ползать — kriechen
kiskja loom — хищное животное — das Raubtier
võru — кольцо — der Ring
hilp, hilbu (hilbud) — тряпка, ветошь — der Lappen; die Lumpen

priske — бодрый, свежий — frisch, munter
karske — трезвый, воздержный — nüchtern

Lk. 10.

tampima — топать — stampfen
nööp, nööbi — пуговица — der Knopf
logelema — лениться, бездельничать — faulenzen
laut, lauda — хлев — der Stall
linahari, -harja — гребень для чесания льна — der Flachskamm
sugema, soen, sugeda — чесать — kämmen
sile, sileda — гладкий — glatt
ümber mässima — обвертывать — umwickeln
kaaren, kaarna — ворон — der Rabe

Lk. 11.

kasima — уходить, убираться — sich davon machen, fortgehen
palk, palga — жалованье — das Gehalt
raibe, raipe — падаль — das Aas
põrutama — потрясать — erschüttern
rusikas, -ka — кулак — die Faust
kauss, -i — миска — die Terrine
kõlisema — звенеть — klirren
õel, -a — злой — böse
kihelkond, -konna — приход — das Kirchspiel
sülg, sülje — слюна; плевок — der Speichel; der Spuck
käratama — закричать — aufschreien
välkuma — сверкать — blitzen

Lk. 12.

karikas, -ka — чаша, кубок — der Becher
parkima, pargin, parkida — дубить — gerben
ilmaaegu — напрасно — umsonst
teotama — клеветать, позорить — verleumden, schänden
kimbatus, -se — беда, затруднение — die Not, die Schwierigkeit
riid, riiu — ссора — der Zank

Lk. 13.

korts, -tsu — складка, морщина — die Falte, die Runzel
kulm, -mu — бровь — die Augenbraue
epistel, epistli — послание — die Epistel
ninatarkus, -se — гордость, чванство — die Hochnasigkeit
tahuma — обтесывать — behauen

Lk. 14.

härg, härja — бык — der Ochs
nüri — тупой — stumpf
kõver, -ra — кривой — krumm

Lk. 15.

käppama, käpata — хватать, воровать — greifen, stehlen
taltus, -tsa — смирный, ручной — zahm
kaebus, -se — жалоба — die Klage
tömp, tömbi — тупой — stumpf
tabama — настигать — ertappen
noomima — делать выговор — schelten, verweisen
kiruma — браниться — schimpfen
tagumine, -mise — задний — hinter (adj.)

Lk. 16.

tammuma — тяжело ступать, итти — schwerfällig gehen
endine, -se — прежний — früher (adj.)
soendama — согревать — erwärmen
niit, niidu — сенокос, луг — die Wiese
tekk, teki — покрывало — die Decke
rong, -i — ряд, вереница — die Reihe, der Zug
jutlusetegija — проповедник — der Prediger
küngas, künka — холм — der Hügel
tasahiljukesi — медленно, понемногу — langsam

Lk. 17.

hale — печальный — trübe
koolisõsar, -a — школьная подруга — die Mitschülerin

lobisema — болтать — schwatzen
auk, augu — дыра, яма — das Loch, die Grube
lükkama, lükata — толкать — stoßen
ärritama — раздражать — reizen
pihk, pihu — ладонь — die Handfläche

Lk. 18.

avaldama — открывать, высказывать — eröffnen, aussprechen
sandisti — дурно — schlecht
häbelikult — стыдливо — schamhaft
kõndima, kõnnin, kõndida — итти, гулять — gehen, spazieren
sulane, -se — рабочий, батрак — der Arbeiter, der Knecht
tänavu — в этом году — in diesem Jahre, heuer
palkama, palgata — нанимать — dingen

Lk. 19.

sidrun, -ni — лимон — die Zitrone
sahvt, -ti — сок — der Saft
laenama, -ta — занимать; давать в долг — leihen
kauplema, kaubelda — торговать — handeln
harjukene, -se — коробейник — der Hausierer
kogemata — нечаянно, случайно — ohne Absicht, zufällig
kärmesti — быстро — schnell
põlvili — на коленях — auf den Knien

Lk. 20.

vagusalt — тихо, благоговейно — still, andächtig
vahtima, vahin, vahtida — смотреть — schauen
kogukonna kohus, -kohtu — волостной суд — das Gemeindegericht
ropp, ropu — грубый — grob
vereimeja — кровопийца — der Blutsauger
vali, valju — строгий — streng

Lk. 21.

vits, -a — прут, розга — die Rute
kavalus, -se — хитрость — die Schlauheit, die List
alustama — начинать — beginnen
opman, -i — управляющий — der Verwalter
sõnnik, -u — навоз — der Mist
lisama — прибавлять — beifügen
sõnum, -i — известие — die Nachricht
kõri — глотка — die Kehle

Lk. 22.

kihla vedama — биться об заклад — wetten
kõrts, -i — корчма — die Schenke
vedelema — валяться — herumliegen
mammon, -a — мамона — der Mammon
ahne — жадный — gierig
ihnus, ihnsa — скупой — geizig

Lk. 23.

ülearune, -se — лишний — überflüßig
oder, odra — ячмень — die Gerste
lehmamullikas, -ka — корова — die Kuh
vanasõna — пословица — das Sprichwort
raudkivi — гранит — der Granit
süld, sülla — сажень — der Faden, die Klafter
nuumama, -ta — откармливать; брать внаймы — mästen; pachten
saad, sao — копна — der Haufen (Heuhaufen)
kaal, -u — вес; мера веса — das Gewicht; ein Gewichtmaß
mõlkuma — двигаться — sich bewegen
seep, seebi — мыло — die Seife

Lk. 24.

värv, -i — краска — die Farbe
räbal, -a — лоскут, тряпка — der Lappen
kammits, -a — путы, оковы — die Fessel
kammitsaspidaja — тормозила — der Hinderer
taaler, -lri — талер — der Taler

käsiraha — задаток — das Handgeld
kinnitama — утверждать — bestätigen

Lk. 25.

varandus, -se — имущество — der Besitz, die Habe
pärima — наследовать — erben
lopsakas, -ka — обильный, тучный — üppig
võrkelõng, -a — лентяй — der Faulpelz
kärbes, kärbse — муха — die Fliege
maalima — писать (красками) — malen
ümber lipitsema — увиваться — sich einschmeicheln, schranzen
koorem, koorma — груз — die Ladung
õlg, õle — солома — das Stroh
rüüpama, rüübata — пить глотками — schluckweise trinken
märjukene, -kese — влага; водка — das Naß; das Schnäpschen
sorama — плескаться — plätschern

Lk. 26.

pulmad — свадьба — die Hochzeit
pant, pandi — залог — das Pfand
kallama, -ta — лить — gießen
side, sideme — связь, союз — die Verbindung, das Band
kõvadus, -se — крепость, прочность — die Stärke, die Festigkeit
punuma — плести — flechten
vanapagan, -na — дьявол, нечистая сила — der Teufel, der Böse
väi — зять — der Schwiegersohn
tugi, toe — опора — die Stütze
laulatus, -se — венчание — die Vermählung
rätt, räti — платок — das Tuch

Lk. 27.

austusvääriline, -se — досточтимый — ehrwürdig
õis, õie — цветок — die Blüte
tuikuma — итти шатаясь, брести — wanken
aupaklikult — почтительно — ehrerbietig
pakkuma — предлагать — anbieten
hiljaaegu — недавно, намедни — kürzlich

Lk. 28.

kokku hoidma — сберегать — ersparen
maias, maia — лакомый — naschhaft
kits, -e — коза — die Ziege
aitäh — спасибо — danke
arglikult — робко — zaghaft
neitsi — девушка — die Jungfrau

Lk. 29.

ait, aida — амбар; клеть — die Scheune
vaen, -u — вражда — die Feindschaft
lõhn, -a — запах — der Geruch
mesi, mee — мёд — der Honig
taguma, taon, taguda — ковать — schmieden
prii — свободный — frei
ulualune, -se — приют, убежище — die Unterkunft

Lk. 30.

tanu — чепец — die Haube
sonima — бредить, говорить вздор — phantasieren, Unsinn reden
veim, veime — свадебный подарок — das Hochzeitsgeschenk
peigmees, -mehe — жених — der Bräutigam
osi, osja — хвощ — der Schachtelhalm
tamm, -e — дуб — die Eiche
tüvi, -e — ствол — der Stamm
kärjemesi — сотовый мёд — der Zellenhonig
pruut, -di — невеста — die Braut
küps, -e — готовый, зрелый — fertig, reif
õiendama — справлять — erledigen
tulevane, -se — будущий — zukünftig
keerlema, keerelda — кружиться — kreisen, sich drehen

Lk. 31.

kört, kördi — мучная похлёбка — die Mehlsuppe
puder, pudru — каша — der Brei

pang, -e — ведро — der Eimer
pada, paja — котел — der Grapen, der Kessel
lakekoer, -a — пьяница — der Säufer
ära peletama — спугивать, прогонять — vertreiben, verscheuchen
säng, -i — постель — das Bett
joodik, -u — пьяница — der Säufer
ööhulkuja — ночной бродяга — der Nachtwandler

Lk. 32.

taganema — отступать, удаляться — sich zurückziehen
kaisutama — обнимать — umarmen
lihane, -se — мясной; родной — leiblich
meeletu — безумный — sinnlos
kalmuaed, -aia — кладбище — der Friedhof

Lk. 33.

nahkhiir, -e — летучая мышь — die Fledermaus
kutsikas, -ka — собачка, щенок — das Hündchen, der Welp
lõhkema — раскалываться — bersten
sõrm, -e — палец — der Finger
püherdama — валяться — sich wälzen
muda — грязь; тина — der Schmutz; der Schlamm
musutama — целовать — küssen

Lk. 34.

jamps, -i — вздорный, нелепый — unsinnig, dumm
peast jamps — не в своем уме — rapplig
muld, mulla — земля — die Erde
vaip, vaiba — покрывало — die Decke
kinni suruma — закрывать — schließen
sorima — перебирать, рыться — wühlen
rumm, -i — ром — der Rum (Getränk)
tuigerdama — итти шатаясь — wanken

kraav, -i — канава — der Graben
tõrelema — бранить — schelten
mürama — шуметь, ругаться — lärmen, zanken

Lk. 35.

hoolima — заботиться, радеть — sorgen
poissmees, -mehe — холостяк — der Junggeselle
vara — добро, имущество — das Gut, die Habe
kosja minema — свататься — freien
rätik, -u — платок — das Tuch
põll, -lle — передник — die Schürze
haigutama — зевать — gähnen
rammus, -sa — питательный, жирный — nahrhaft, fett
noppima, nopin — срывать — pflücken
aituma — спасибо — danke
hiir, -e — мышь — die Maus

Lk. 36.

kasulikkus, -se — доходность, польза — die Ergiebigkeit, der Nutzen
höövel, -vli — рубанок — der Hobel
lubi, lubja — известь — der Kalk
labidas, -da — лопата — die Schaufel
haljastama — наводить лоск — polieren
ümberkaudne, -se — окружный — zur Umgegend gehörig
pärisperemees, -mehe — собственник — der Eigentümer
onn, onni — избушка — die Hütte
orjapõlv, -e — рабство — die Knechtschaft, die Sklaverei
võimus, -se — сила, власть — die Macht
koolitama — обучать в школе — schulen
terve — здоровый — gesund

Lk. 37.

rajama — основывать — stiften
aia rajama — разбить сад — einen Garten anlegen
paras, paraja — подходящий — passend
õunapuu — яблоня — der Apfelbaum

istutama — сажать — pflanzen
rida, rea — ряд — die Reihe
mari, marja — ягода — die Beere
varb, varva — кол, палка — der Pfosten, der Stock
õu, õue — двор — der Hof
vahtrapuu — клен — der Ahorn
jalakapuu — вяз — die Ulme
sile, sileda — гладкий — glatt
puupura — дощечка — das Holzplättchen
laud, laua — доска — das Brett
pesema, pesta — мыть — waschen
korsten, -tna — труба — der Schornstein
kops, -u — лёгкое — die Lunge
kahjulik, -u — вредный — schädlich
telliskivi — кирпич — der Ziegelstein
pisem, -ma — меньший — der kleinere
lõõr, -ri — теплоход (в печке) — die Ofenröhre
uuendama — обновлять — erneuern
suitsutoru — дымовая труба — der Rauchfang
haud, haua — могила — das Grab
kasukas, -ka — шуба — der Pelz
noorik, -ku — молодая жена — eine junge Frau

Lk. 38.

eestvedaja — руководитель — der Führer
sängikott, -koti — тюфяк — der Bettsack
seespidine, -se — внутренний — innerlich
võlg, võla — долг — die Schuld
tagavara — запас — der Vorrat
ette võtma, e. võtta — предпринимать — unternehmen
koolmeister, -tri — школьный учитель — der Schullehrer
kasvatama — воспитывать — erziehen
tegu, teo — дело, поступок — die Tat
tasuma — отплачивать — belohnen, vergelten
vald, valla — волость — die Gemeinde

Lk. 39.

sigitama — размножать, производить — vermehren, erzeugen
salalik, -ku — тайный, скрытный — geheim
aganad — мякина — die Spreu

Lk. 40.

luhta minema — не удаваться — nicht gelingen
mõrsja — невеста — die Braut
kargama, karata — прыгать, скакать — springen, hüpfen

Lk. 41.

kangasuga, -soa — бёрдо — der Weberkamm
pugema, poen — протискиваться; уходить — sich davonschleichen

Lk. 42.

musu — поцелуй — der Kuß
vastu tõrkuma — противодействовать — entgegenwirken
vähk, vähi — рак — der Krebs
nüüdne — теперешний — jetzig
tere tulemast — добро пожаловать — willkommen
lina — лен; скатерть — der Lein; das Tischtuch
suvistepüha — праздник Троицы — das Pfingsten

Lk. 43.

kangur, kangru — ткач — der Weber

Lk. 44.

keetma, keedan, keeta — варить — kochen
ämber, -bri — ведро — der Eimer

Lk. 45.

saun, -a — баня — die Badstube
käärima — сновать, класть основу — auffcheren
niis, niie — ниченка — die Litze, die Helfe
söötma, söödan, sööta — кормить, питать — nähren
jampsima — говорить вздор — Unsinn reden
kämmal, kämbla — пясть — die Mittelhand

Lk. 46.

nõid, nõia — колдун — der Zauberer
kook, koogi — пирог, пирожное — der Kuchen
küpsetama — печь — backen
vägi, väe — сила, власть — die Macht
emand, -a — госпожа, хозяйка — die Hausfrau
ennevanast — в прежнее время — früher
patt, patu — грех — die Sünde
varastama — воровать — stehlen

Lk. 47.

raisk, raisu — гибель, разорение — der Untergang
kümmekond, -konna — десяток — der Zehner
kammima — чесать — kämmen
terav, -va — острый — scharf
põksuma — биться, стучать — klopfen
maantee — большая дорога — die Landstraße
toop, toobi — штоф — der Stof
kael, -a — шея — der Hals
käänma, käända — поворачивать — wenden, kehren

Lk. 48.

kihlama, -ta — помолвить, обручить — verloben
mure — забота — die Sorge
peast nõder, -dra — слабоумный — schwachsinnig
tõotama — обещать — verheißen
äkitselt — вдруг — plötzlich
idanema — пускать росток — sprießen

Lk. 49.

rehetuba, -toa — рига — die Riegenstube
palk, palgi — бревно — der Balken
lagi, lae — потолок — die Decke, die Lage
ämblik, -ku — паук — die Spinne
ämblikuvõrk, -gu — паутина — das Spinngewebe
ruut, ruudu — квадрат; оконное стекло — das Quadrat; die Fensterscheibe
ruumikas, -ka — обширный — geräumig

Lk. 50.

lava — полòк; нары — die Britsche
ketrama, kedrata — прясть — spinnen
sukk, suka — чулок — der Strumpf
lojus, -se — скотина — das Vieh
labajalg, -jala — плюсна — der Mittelfuß
emis, -se — свинья — die Sau
rattamääre, -määrde — колёсная мазь — die Radschmiere
lutikas, -ka — клоп — die Wanze
prügi — сор, мусор — der Schutt
pudenema — крошиться — sich bröckeln
nõukas, -ka — разумный — vernünftig
põlv, -e — поколение — die Generation
jälg, jälje — след — die Spur
harakas, -ka — сорока — die Elster
hilpharakas — оборванец; пустой человек — der Taugenichts

Lk. 51.

siginema — плодиться, преуспевать — sich vermehren; gedeihen
sitsriie, -riide — ситец — der Zitz
ummisking, -a — башмак — der Schuh
karastus, -se — освежение, укрепление — die Labung, die Erquickung
rakendama — запрягать — vorspannen
vöö — пояс — der Gurt
komps, -u — пакет, узел — das Bündel
kimp, kimbu — пук, узел — das Bündel
virk, virga — живой, бодрый — lebhaft, munter, flink

Lk. 53.

petja — обманщик — der Betrüger
vaga — кроткий, благочестивый — sanft; fromm

lori — болтовня — das Geschwätz
jõle, jõleda — нелепый — sinnlos

Lk. 54.

tampima, tambin — топтать, топать — stampfen
ohkama, ohata — вздыхать — seufzen
kuulutus, -se — об'явление, заявление — die Kundgebung
kiire — скорый, спешный — eilig
karjuma — кричать — schreien
vanduma, vannun — клясться; браниться — schwören; schimpfen
lammas, lamba — овца — das Schaf
haab, haava — осина — die Espe

Lk. 55.

murelikult — озабоченно — sorgenvoll
nõder, nõdra — слабый — schwach
mats, -u — удар — der Schlag
kogelema — заикаться — stottern
voolama, -ta — течь — fließen
pale, palge — щека — die Wange
post, -i — столб — der Pfosten

Lk. 56.

anne, ande — дар — die Gabe
okkaline, -se — колючий — stachlig
kergitus, -se — облегчение — die Erleichterung
hõlpus, hõlpsa — удобный — bequem

Lk. 57.

kooldurna — гнуться; привыкать — sich biegen; sich gewöhnen
voog, voo — течение; волна — die Strömung; die Welle
ligi, ligida — близкий — nah
meelt lahutama — развлекаться — sich zerstreuen
välja kangutama — вырывать — ausreißen

Lk. 58.

tormama, -ta — мчаться — stürmen
sammas, samba — столб — die Säule
kohkuma — пугаться — erschrecken
hullustus, -se — безумие — der Wahnsinn
uss, -i — червяк; змея — der Wurm; die Schlange
nõelama, -ta — колоть, жалить — stechen
ärritama — раздражать, возбуждать — erregen, reizen

Lk. 59.

käratsema — шуметь, браниться — lärmen, zanken
ähkima, ähin — охать, кряхтеть — krächzen

Lk. 60.

eesmärk, -märgi — цель — das Ziel
helkjas, helkja — яркий — hell
koidutäht, -tähe — утренняя звезда — der Morgenstern
kõht, kõhu — живот — der Bauch
julgema — осмеливаться — wagen
tungima — стремиться, проникать — dringen
raudkang, -i — железный прут; лом — die Eisenstange

Lk. 61.

küüs, küüne — ноготь — der Nagel
nööpnõel, -a — булавка — die Stecknadel

Lk. 62.

kõlama — звучать — klingen
haljas, halja — зеленый — grün
rohi, rohu — трава — das Gras
õmblema, õmmelda — шить — nähen
tisler, -i — столяр — der Tischler
sell, -i — подмастерье — der Geselle

Lk. 63.

toober, -bri — ушат — der Zuber
ränk, ränga — тяжелый, грузный — schwer
vokk, voki — прялка — das Spinnrad
pereeit, -eide — хозяйка — die Wirtin
halastus, -se — сострадание, жалость — das Mitleid

kustutama — тушить — löschen
troost, -i — утешение — der Trost
toores, toore — незрелый; грубый — unreif; grob
pärisori, orja — раб — der Sklave
ebausk, -usu — суеверие — der Aberglaube

Lk. 64.

põrgu — ад — die Hölle
mahl, -a — сок — der Saft
lahja — тощий, худой — mager
noorsugu, -soo — молодежь — die Jugend
selts, -i — общество — der Verein
kaagutama — кудахтать — gackern
üleliigne — излишний, чрезмерный — übermäßig

Lk. 65.

hulgus, -se — бродяга — der Vagabund
sugukond, -konna — род — das Geschlecht
hoopis — совсем — ganz
pärani — настеж — ganz offen
sinna ja tänna — туда и сюда — hin und her

Lk. 66.

imetlema — дивиться — staunen
kroonumaksud — казенные платежи — die Kronssteuern
äiataat, -taadi — тесть — der Schwiegervater
vanamoor, -i — старуха — die Alte
kasuraha — прибыль, проценты — die Prozente